

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI
VAZIRLIGI

ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI

MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA’LIM
METODIKALARI KAFEDRASI

ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA’LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH MAKTABGACHA
TA’LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIMALAKA OSHIRISH KURSI
UCHUN “MAKTABGACHA TA’LIMDA ART TEXNOLOGIYALARI”
MODULI (3.2 modul) BO‘YICHA

Ma’ruza matnlari

Andijon 2026

“Tasdiqlayman”

MPMM Direktori

_____ T.T.Turg'unov

_____ 2026 yil

**MAKTABGACHA, BOSHLANG'ICH VA MAXSUS TA'LIM
METODIKALARI KAFEDRASI**

**ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA'LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH MAKTABGACHA
TA'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIMALAKA OSHIRISH KURSI
UCHUN “MAKTABGACHA TA'LIMDA ART TEXNOLOGIYALARI”
MODULI (3.2 modul) BO'YICHA**

O'QUV-USLUBIY MAJMUA

“KIRITILDI”

“Maktabgacha, boshlang'ich va
maxsus ta'lim metodikalari”
kafedra mudiri

_____ N.Karimova.

(p.f.f.d.PhD)

2026- yil «____» yanvar

“KELISHILDI”

Akademik faoliyat bo'yicha
direktor o'rinbosari:

_____ O'.Qurbonov.

(Dotsent)

2026- yil «____» yanvar

Ushbu ishchi o'quv-uslubiy majmua kafedraning 2026 yil 5-yanvardagi 1-sonli yig'ilish bayonnomasi bilan ma'qullangan hamda tasdiqqa tavsiya etilgan

Andijon 2026

Scanned with
TapScanner

MUNDARIJA

I.	KIRISH	4
II.	TEXNOLOGIK XARITA	6
III.	MA'RUZA MATN VA O'QUV MATERIALLAR	10
IV.	O'Z-O'ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLAR	65
V.	ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI	73
VI.	MODUL YUZASIDAN MALAKA ISHI MAVZULARI	75
VII.	TARQATMA MATERIALLAR	77
VIII.	ATAMALAR IZOHLI LUG'ATI	86

Kirish

Maktabgacha ta'lim sohasidagi davlat siyosatining maqsadi har bir bolaning sifatli va bepul ta'lim olish huquqini amalga oshirishdir. Maktabgacha ta'limdagi zamonaviy talablar tarbiyalanuvchining shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim jarayonining mazmunini va tashkil etilishi to'g'risidagi yangi tushunchani belgilaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da "Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish, bog'cha xodimlarining professional tayyorgarligini va mahoratini oshirib borishning takomillashtirilgan tizimini tatbiq qilish, maktabgacha ta'lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asoslangan yondashuvlar asosida takomillashtirish belgilab qo'yilgan". Respublikamizda bugungi kunda samarali maktabgacha ta'lim tizimini tashkil qilishga qaratilgan kompleks tashkiliy-huquqiy chora tadbirlar ishlab chiqilib amaliyotga tatbiq qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasida "Maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish" kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan. "Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish, maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish ustuvor yo'nalishi davr talabidir".

Buguni kunda art-texnologiya pedagogika va psixologiya sohasidagi dolzarb masala sanaladi. Bolalarning psixik salomatligi pedagog va psixologlar, otalarda jiddiy xavotirni uyg'otmoqda. Bolalarda va katta yoshdagilarda nevroz holatini ortib borishi turmush tarziga, ta'lim olishga bo'lgan qiziqishlarga salbiy ta'sir ko'rsatyapti, jahldorlik, xavotirlanish kabi hissiyotlar yuz beryapti. Ilk boshlangan davrida faqat tasviriy faoliyat orqali bolalarni davolash amalga oshirilgan. Asta-sekin, musiqa, raqs, qum terapiyasi, loy va plastilin, ertak terapiya

metodlari qo'sh chimcha ravishda kiritilgan. Mazkur soha bolalarning psixik holatini korreksiya qilish, ulardagi ruhiy zo'riqlashlarni bartaraf etishni ko'zda tutadi. Kontent maktabgacha ta'lim tizimining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish kurslarining mazmunini takomillashtirish va tinglovchilarning kasbiy kompetentligini oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu o'quv-uslubiy majmua Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti malaka oshirish kurslarining namunaviy o'quv dasturiga asosan ishlab chiqilgan.

“Maktabgacha ta'limda Art texnologiyadan foydalanish” modulining o'quv-uslubiy majmua maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarini malakasini oshirish kursining namunaviy o'quv dasturi asosida tuzilgan bo'lib, u maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilariga samarali psixologik-pedagogik usul va vositalarni izlash, negativ hodisalarni oldini olish, bolalarda kommunikativ madaniyatni shakllantirish, ijodkorlik va ular o'rtasidagi muloqotchanlikni namoyon etishda Art-texnologiya asosida muammoni yechishni ta'minlaydigan zamonaviy pedagogik jarayonni tashkil etishning mazmun va mohiyatini ochib beradi.

Maktabgacha ta'lim tizimida kadrlar siyosatini shakllantirishning zamonaviy tamoyillarini joriy etish bo'yicha belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo'lib, zamonaviy talablar asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachi lavozimiga nomzodlarni sertifikatini olishga tayyorlashda uzluksiz kasbiy ko'nikmalarini shakllantirish va kasbiy kompetentligini muntazam oshirishni nazarda tutadi.

Modulning maqsadi va vazifalari

2.2. Modul maqsadi: Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari malakasini oshirish kurslari tinglovchilariga tizimda art-texnologiya elementlaridan unumli foydalanish va faoliyatni takomillashtirishga oid bilimlar berish va amaliyotda qo'llash kompetensiyalarini rivojlantirishdan iborat.

2.3. Kutilayotgan natijalar: Tinglovchilar ushbu modul yakunida quyidagi:

Tinglovchilarga maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida guruhlarda Art pedagogikaning mazmuni bolalarning idroki va o'z hissiyotlarini ifodalashi, kommunikativ ko'nikma va malakalarni rivojlantirishni ifoda etadi hamda mavzu doirasida bilimga ega bo'ladilar;

Tinglovchilarga faoliyatlarda bolalarni tayanch kompetensiyalarini faollashtirishda qo'llaniladigan amaliy metod va uning turlari haqidagi bilimlarga ega bo'ladilar; Art texnologiyani qo'llash natijasida bolalar va ularga muammolar keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan hayotiy vaziyatlardan chiqish yo'llari topiladilar. Depressiya, fobiya, nevroz, energiya va qiziqishlarni so'ndiradigan holatlar bartaraf etish, amaliyotda qanday tashkil etish malakasiga ega bo'ladilar. Yuqorida keltirilgan bilim va ko'nikmalarni o'z faoliyatida amaliy qo'llay olish orqali yuqori malaka va kompetensiyalarga ega bo'ladilar.

3.2. “Maktabgacha ta’limda Art texnologiyadan foydalanish” modulining o‘quv-mavzu rejasi

T/r	O‘quv moduli mavzularining nomlari	Auditoriya mashg‘ulotlari (soatlarda)			
		Jami	Nazariy	Amaliy	ma mashg‘
1.	Maktabgacha ta’limda art texnologiyadan foydalanish samaradorligi	2	2		
2.	Maktabgacha yoshdagi bolalarni art pedagogika vositasida ijodiy rivojlantirish	2		2	
3.	Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish	2		2	
	Jami:	6	2	4	

3.2. “Maktabgacha ta’limda Art texnologiyadan foydalanish” modulining o‘quv dasturi

1-Mavzu: Maktabgacha ta’limda art texnologiyadan foydalanish samaradorligi (2 soat nazariy mashg‘ulot)

Art-pedagogika ta’lim mazmunida shaxsning shakllanishi. Art terapiyaning maqsadi.

2–Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarni art pedagogika vositasida ijodiy rivojlantirish (2 soat amaliy mashg‘ulot)

Bolalarning ijodiy rivojlanishi maktabgacha ta’lim tizimidagi badiiy va estetik ta’limning eng muhim yo‘nalishidir. Art terapiya turlari qanday ishlaydi?

3–Mavzu: Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish Maktabgacha ta’limda Eco-art

(2 soat amaliy mashg‘ulot)

Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish. Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari. Maktabgacha ta'limda Eco-art

II. TEXNOLOGIK XARITA

80 daqiqa	1–Mavzu: Maktabgacha ta'limda art texnologiyadan foydalanish samaradorligi (nazariy 2 soat)			
Vaqt	Mavzu	Jarayon, metod	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
	1–Mavzu: Maktabgacha ta'limda art texnologiyadan foydalanish samaradorligi (nazariy 2 soat)			
40 daqiqa	Art-pedagogika ta'lim mazmunida shaxsning shakllanishi	Slaydlar asosida ma'ruza. Suhbat, bahs-munozara, juftlikda ishlash	Art-texnologiya yo'nalishlari nomi qayd etilgan kartochkalar	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, ma'lumotlarni yozib oladi, fikr mulohaza, jadvalni to'ldiradi
40 daqiqa	Art terapiyaning maqsadi	Slaydlar asosida ma'ruza. Mustahkamlovchi topshiriq	Tasviriy faoliyatni art-pedagogik yondashuv asosida tashkil qilish	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, berilgan topshiriqni juftlikda bajaradilar.
80 daqiqa	2–Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarni art pedagogika vositasida ijodiy rivojlantirish (amaliy 2 soat)			
40 daqiqa	Bolalarning ijodiy rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimidagi badiiy va estetik ta'limning eng muhim	Slaydlar asosida ma'ruza. Suhbat, bahs-munozara, juftlikda ishlash	San'atning har qanday turi ta'limiy faoliyatlarni tashkil etishda Art pedagogikaning o'rni	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, ma'lumotlarni yozib oladi, fikr mulohaza

	yoʻnalishidir			
40 daqiq	Art terapiya turlari qanday ishlaydi?	Slaydlar asosida maʼruza. Kichik guruhda ishlash	Art-pedagogikada rasm chizish texnikasi-Ranglar va hissiyotlar	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, maʼlumotlarni yozib oladi, fikr mulohaza, kichik guruhda ishlash.
80 daqiq	3–Mavzu: Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish (amaliy 2 soat)			
20 daqiq	Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish	Slaydlar asosida maʼruza. Suhbat, bahs-munozara, juftlikda ishlash	Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlaridan misollar	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, maʼlumotlarni yozib oladi, fikr mulohaza, jadvalni toʻldiradi
30 daqiq	Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari	Slaydlar asosida maʼruza. Suhbat, bahs-munozara, juftlikda ishlash	Art-terapiyani qoʻllashning amaliy usullari ochib berish	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, berilgan topshiriqni juftlikda bajaradilar.
30	Maktabgacha taʼlimda Eco-art	Slaydlar asosida Kichik guruhda ishlash	Mavsumiy eko-art loyihalari-tabiiy materiallar misolida	Tinglaydi, savol-javob, fikrlar bildiradilar, maʼlumotlarni yozib oladi, fikr mulohaza, jadvalni toʻldiradi

III. MA'RUZA MATNI VA O'QUV MATERIALLARI

“MAKTABGACHA TA'LIMDA ART TEXNOLOGIYADAN FOYDALANISH”

1-Mavzu: Maktabgacha ta'limda art texnologiyadan foydalanish samaradorligi (80daqqa)

Reja:

1. Art-pedagogika ta'lim mazmunida shaxsning shakllanishi
2. Art terapiyaning maqsadi

1. Art-pedagogika ta'lim mazmunida shaxsning shakllanishi.

“AQLIY HUJUM” METODI.

Metod tinglovchilarni mavzu xususida keng va har tomonlama fikr yuritish, o'z tasavvurlari, g'oyalariidan ijobiy foydalanishga doir ko'nikma, malakalarni hosil qilishga rag'batlantiradi. U yordamida tashkil etilgan mashg'ulotlarda ixtiyoriy muammolar yuzasidan bir necha original (o'ziga xos) yechimlarni topish imkoniyati tugiladi. Metod mavzu doirasida ma'lum qarashlarni aniqlash, ularga muqobil g'oyalarni tanlash uchun sharoit yaratadi.

Art-pedagogika haqida nimalarni bilasiz?

Shaxsning ta'lim-tarbiyasida ijod muhim omil bo'lib, u insonni ijrochi roldan mustaqil fikrlovchi, yangi g'oyalarni yuzaga chiqaruvchi, jasoratli va o'ziga xos qarorlar qabul qilishga tayyor shaxs sifatida shakllantiradi. Insonda ijod ta'limi masalasi mintaqaviy sharoitimizda juda muhim va dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, har bir kasb ijodiy yondashuvni talab etadi. Shuning uchun endigina ulg'ayib kelayotgan yosh avlod vakillariga, qanday kasbni tanlashlaridan qat'i nazar, yangi bir dunyoni ko'ra olish va kichik bo'lsa ham muvaffaqiyatga erishish haqidagi g'oyalarni singdirish maqsadga muvofiqdir. Demak, ta'limning har bir bo'g'inida estetik ta'lim va tarbiyaga chuqur e'tibor qaratish hamda ta'lim oluvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish pedagoglarning eng muhim vazifalaridan

biridir. Axir, ijodiy tashabbus mavjud bo'lgan joyda har doim harakat va vaqt tejaladi, shu bilan birga samaradorlikka erishiladi.

Shaxsning ijodkorlik qobiliyati rivojlanishi bilan bog'liq pedagogik muammolar yechimiga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, A.V. Lunacharskiy, P.P. Blonskiy, S.T. Shatskiy, B.L. Yavorskiy, B.V. Asafiev, N.Yu. Bryusova, V.N. Shatskaya, N.L. Grodzenskaya, M.A. Rumer, G.L. Roshal, N.I. Satslarning bolalar va o'smirlarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishga oid prinsiplari nazariy va amaliy jihatdan atroflicha o'rganilgan. Inson tafakkuri rivojlanishdan to'xtamagani kabi ijodiy tafakkurga oid tadqiqotlar doirasi ham kengayib bormoqda. Ushbu tadqiqotlarda dastlabki diagnostik vazifalar tuzilib, ijodiy tafakkurning rivojlanish darajasi ochib o'rganila boshlagan va ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirish bo'yicha amaliy dasturlar ishlab chiqilgan.

Ijod jarayonida tasavvurning tutgan o'rnini baholash murakkab jarayon hisoblanadi. Ijodkorlik barcha ruhiy jarayonlar kabi tasavvur bilan chambarchas bog'liqdir. Har bir inson ijodiy jarayondan to'liq foydalanishi uchun o'z ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishi va boshqarishi zarur. Ijodiy fikrlash — bu yangi narsalarni o'rganishdir. Ba'zi ishlarni ijodiy bajarish, biror narsa yoki faoliyatni yaxshilash uchun aniq natijalarga qaratilgan harakatlarni amalga oshirish shaxsning ijodkorlik qobiliyatiga ega ekanligidan dalolat beradi.

Ijodiy imkoniyatlar — bu ta'lim oluvchining fazilatlarini, qobiliyatlari, ko'nikmalari va xususiyatlaridan iborat bo'lib, ular ijodkor shaxsning shakllanishiga va har bir bolaning potensialini oshkor etishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim va inson taraqqiyoti qonuniyatlarini san'at yo'li orqali o'rgatadigan, pedagogika fanining mustaqil sohasi bo'lgan ART-pedagogika zamonaviy ta'lim tizimi sharoitida dolzarb ahamiyatga ega.

Art-pedagogika ta'lim mazmunida shaxsning shakllanishiga san'at va ijodiy faoliyatning ta'siri, mohiyati, shakllari, prinsiplari va mexanizmlarini o'rganadigan ilmiy yo'nalishlardan biridir. Ushbu fan sohasi amaliyotga yo'naltirilgan bo'lib, zamonaviy gumanitar bilimlarga xos bo'lgan bilimlarni umumlashtirish tendensiyasini to'liq aks ettiradi. Manbalarda art-pedagogika

san'at orqali ilmiy bilimlarni, o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishni o'z ichiga olgan fan sifatida tavsiflanadi.

Art-pedagogika tushunchasi G'arbda (lotincha — ars, inglizcha va fransuzcha — art, italyancha — arte)“san'at” ma'nosida o'zlashtirilgan. Buyuk Britaniyada “art” tushunchasi tasviriy san'at, haykaltaroshlik, grafika kabi vizual san'at turlarini anglatadi. Biroq boshqa ko'plab mamlakatlarda ushbu tushuncha musiqa, drama, raqs va adabiyotni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan biri bo'lgan art-pedagogika shaxsiyatga qaytish, badiiy san'at tarmoqlariga munosabatni o'zgartirish va san'atni zamonaviy ta'limning muhim vositasi sifatida qabul qilish bilan bog'liq. Bu texnologiya san'atni ta'lim tizimiga keng joriy etishni nazarda tutadi. San'at o'z-o'zini anglash va ijodiy rivojlantirish yo'li sifatida shaxsning ta'lim-tarbiyasida muhim o'rin tutadi.

Art-pedagogika — bu o'sib kelayotgan shaxsga ta'lim berish, tarbiyalash, rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash uchun san'at, pedagogika va psixologiyaning integratsiyasidir. Art-pedagogikaning ta'lim-tarbiya jarayoniga kirib kelishi ijodiy muhitni yaratish yo'llaridan biridir. Shu bilan birga, san'at pedagogik mazmunni idrok etish, tushunish va mustahkamlash uchun psixologik sharoitlarni ta'minlaydigan vositachiga aylanadi. Uning asosiy maqsadi bolaga rassomchilik yoki musiqiy savodxonlik asoslarini o'rgatish emas, balki o'z-o'zini ifoda etish, o'z-o'zini bilish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdan iboratdir.

Art-pedagogika bolalarning tasavvuri, diqqati, ijodiy tafakkuri, o'z his-tuyg'ularini va kayfiyatini erkin ifoda etish, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Pedagogikaning ushbu yo'nalishini atroflicha o'rgangan N.Yu. Sergeevaning ta'kidlashicha, “umuman olganda, art-pedagogika mazmunini ta'lim-tarbiya makonida san'at va ijodiy faollik orqali shaxsning shakllanishi deb belgilash mumkin” [3, 165-b.].

Art-pedagogikaning mazmuni ta'lim-tarbiya jarayonida insonda badiiy madaniyatni rivojlantirish va turli badiiy faoliyat turlari bo'yicha amaliy ko'nikmalarni muvaffaqiyatli egallashga ko'maklashishdan iboratdir. Demak,

badiiy-ijodiy ta'limning mukammalligi bolaning shaxsiy rivojlanish barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda umumiy san'at ta'limini olish va art-pedagogikani uzluksiz ta'lim amaliyotiga kengroq kiritish imkoniyatlari har qachongidan ustun. Zamonaviy raqamlashtirish davrida pedagoglarning qo'lida ko'proq badiiy manbalar mavjud: jahon tasviriy san'ati to'plamlari, yozma yodgorliklar, jahon kinosan'atining buyuk namunalari va dunyoning yetuk bastakorlarining musiqiy asarlari. Zero, zamonaviy pedagog qomusiy xotiraga ega bo'lish zaruratidan ozod, chunki bugungi kunda internet orqali har qanday vaqtda dunyoning butun badiiy merosidan foydalanish imkoniyati mavjud. Ta'lim tashkilotlarida internet tarmoqlari bilim olish uchun multimedia shaklidagi qulay vositaga aylangan bo'lib, bu bolalarga ma'lumotlarni ko'rgazmali tarzda yetkazish imkonini beradi. San'at asarlarining ta'lim-tarbiya jarayoniga jalb etilishi va san'at turlarini maktabgacha ta'limga integratsiyalash bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, hissiy va kognitiv tajribasini boyitishga hissa qo'shadi (L.S. Vygotskiy, A.N. Leontiev, V.S. Mukhina, S.L. Rubinshteyn va boshqalar).

Art-pedagogika bolalarni rivojlantirish va o'z-o'zini anglash uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, chunki u o'sib borayotgan shaxs uchun tarbiya, ta'lim, qo'llab-quvvatlash va rivojlanish imkoniyatlarini uyg'unlashtiradi. Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda tasviriy faoliyatni rivojlantirish muammosini art-pedagogika yo'li bilan ilmiy ko'rib chiqish quyidagi muammolarni hal qilishga xizmat qiladi:

- jamiyatning gumanistik jihatdan rivojlangan shaxsga bo'lgan ehtiyoji;
- etik va estetik qadriyatlarga e'tibor qaratish zarurati;
- maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat yo'nalishi bo'yicha mutaxassislarning yetishmasligi;
- ishlab chiqilgan dastur va texnologiyalarning yetarli emasligi;
- maktabgacha ta'limda tasviriy faoliyatni tizimli rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarning yetishmasligi;

- maktabgacha ta'lim amaliyotida san'atning universal vositalaridan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi.

Ta'limning har bir bo'g'ini uchun ART-pedagogikaning metod va texnikalarini ishlab chiqish, texnologiyalarni loyihalash masalalariga ustuvorlik berish hamda san'at va badiiy-ijodiy faoliyat orqali shaxsni uyg'un rivojlantirishga qaratilgan vazifalarni belgilash muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda tasviriy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- San'at asarlarini badiiy idrok etish va tushunishni rivojlantirish, bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda;

- Borliqni o'zlashtirish va uni amalda qo'llashning hissiy va kognitiv tajribasini boyitish.

Pedagogik jarayonga san'atni jalb etish texnologiyalari pedagogning bosh rolini va ART-pedagogika prinsiplarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan. 5–7 yoshdagi maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining tasviriy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ART-pedagogikadan foydalanish samaradorligini nazariy asoslash, amaliy rivojlantirish va eksperimental tekshirish maqsadida tadqiqot o'tkazildi. Ushbu tadqiqotning obyekti tasviriy faoliyat jarayoni bo'lib, tasviriy faoliyatni ART-pedagogik texnologiyalar orqali rivojlantirish edi. Maktabgacha ta'lim va qo'shimcha ta'lim tizimida dasturlarni tasviriy faoliyatga oid tahlil qilish natijasida badiiy-ijodiy yo'nalishdagi qo'shimcha: «Obraz. Ijod. Tarbiyalanuvchi» rivojlanish dasturini ishlab chiqishga ehtiyoj mavjudligi aniqlandi. Qo'shimcha ta'lim dasturini amaliyotda sinash orqali quyidagi vazifalar hal etildi:

- San'at asarlarini idrok etish va tushunishni rivojlantirish;
- Bolaning individual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- San'at orqali his-tuyg'ular (tafakkur, xotira, e'tibor, iroda) rivojlanishini rag'batlantirish;
- Tasviriy faoliyat jarayonida dialogik muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish.

ART-pedagogikaning amalda qo'llanilishi ta'lim jarayonida ART-texnologiyani ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltiradi. ART-texnologiya turlicha tavsiflanadi. U bola shaxsining yaratuvchanlik salohiyatini ochib berish va rivojlantirish hamda o'rganilayotgan ilmiy faktlar, obyektlar va hodisalarning ahamiyatini anglashga qaratilgan san'at turlarining usullari, texnikasi, shakllari va vositalaridan iborat.

ART-texnologiya quyidagi sohalarni qamrab oladi:

- Tasviriy san'at texnologiyalari: chizmachilik, modellashtirish, kollaj, qum san'ati texnologiyasi, landshaft san'ati texnologiyasi;
- Musiqiy san'at texnologiyasi;
- Drama texnikasi;
- Hikoya san'ati texnologiyasi: ertak san'ati texnologiyasi.

Art-texnologiya — bola shaxsining yaratuvchanlik salohiyatini ochib berish va rivojlantirish, shuningdek, o'rganilayotgan ilmiy faktlar, obyektlar va hodisalarning ahamiyatini anglash maqsadida o'quv jarayonida qo'llaniladigan turli san'at turlari usullari, texnikasi, shakllari va vositalarini o'z ichiga olgan faoliyatdir.

A.I. Kirillova art-texnologiyalarni quyidagi vizual vositalar orqali tasniflaydi: fotosuratlar, rasmlar, karikaturalar, sxemalar, kollajlar, slaydlar; ertaklar, qo'shiqlar, she'rlar; o'yinlar; kino; kompyuter; teatrlashtirilgan ko'rsatuvlar; raqs; chizish. Ta'kidlash joizki, bugungi kunda art-texnologiyalar nafaqat bolalar, balki kattalarning ham quvvatini tiklash uchun reabilitatsiya va dam olish pedagogikasida qo'llanilmoqda. "Estetik to'liqlik" reabilitatsiya va dam olish muhitining asosiy xususiyatlaridan biri bo'lib, art-metodlarni ta'lim-tarbiya faoliyatiga integratsiyalash orqali go'zallik va badiiy ijod tuyg'usini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim muhitini yaratishni nazarda tutadi [2, 197].

Art-texnologiya olimlar tomonidan quyidagicha ta'riflanadi:

- A.K. Mynbaeva, A. Smailova: "Badiiy ijod metodlari tizimi";
- S.V. Starikova: "San'at vositalari va badiiy-ijodiy faoliyat metodlari jamlanmasi";

- I.E. Shkil: “Shaxsni rivojlantirish metodlari”;
- O.V. Burachevskaya: “Psixo-korreksiya metodlari to‘plami”;
- A.I. Kirillova: “Vizual vositalar”.Ko‘rinadiki, art-texnologiyalar assotsiativ

maydoni quyidagi kalit so‘zlar zanjiridan tashkil topadi: “shaxsni rivojlantirish” – “korreksion metodlar” – “badiiy san‘at metodlari” – “san‘at va ko‘rish vositalari”.Demak, ART-texnologiya shaxsni rivojlantirishga xizmat qilishi yoki inson ruhiyatining uyg‘un holatini saqlash uchun — psixologik salomatlikni ta‘minlash vositasi sifatida ham qo‘llanilishi mumkin. Bu texnologiya insonning o‘z-o‘zini tinchlantirishi, ifodalay olishi, anglash va kasbiy faoliyat metodlarini o‘zlashtirishiga yordam beradi. Darhaqiqat, L. Lebedeva ta’kidlaganidek, ART-texnologiyada “elementar badiiy vositalardan foydalanish va rassomchilik tajribasi talab etilmasligi uning o‘z-o‘zini anglash va ijodiy rivojlanishni maqsad qilgan har bir shaxsga foydali ekanligini tasdiqlaydi” [1, 256].

ART-texnologik jarayonning subyektlari — ishtirokchi va ART-terapevt (ya’ni texnologiyani o‘tkazuvchi) o‘zaro muloqotga kirishadi. Bu muloqot og‘zaki, ramziy, assotsiativ darajada va ijod mahsulotlari orqali noverbal, ko‘rgazmali muloqot shaklida amalga oshiriladi. ART-texnologiya jarayonida inson dastlab san‘atkor rolini o‘ynaydi, so‘ngra kuzatuvchiga aylanadi, vaqt o‘tishi bilan o‘zida “Men”obrazining yaxlitligi va uyg‘unligi tuyg‘usini shakllantiradi. ART-pedagogik texnologiyada rassomchilikni o‘rgatish vazifasi ustuvor ahamiyat kasb etmaydi. Bu yerda shaxsning hissiy va kognitiv rivojlanishi, sezgi va hissiy sohaning rivojlanishi, o‘z his-tuyg‘ularini va fikrlarini ifoda etish qobiliyatining shakllanishi muhim ahamiyat kasb etadi. R. Sidikova ART-texnologiyalar mohiyatini “o‘quv jarayonida turli xil san‘at uslublarini ijodiy qo‘llash, o‘z-o‘zini anglash va kelajak mutaxassisining shaxsiy rivojlanish strategiyasi” sifatida tavsiflaydi [4, 47]. Xulosa qilib aytganda, ART-texnologiya — zamonaviy ta’limning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, san‘atning ma’lum bir turiga asoslanadi. O‘quv-tarbiya jarayonida ART-texnologiyalardan foydalanish bolalarning ijodiy qobiliyatlari va shaxsiy salohiyatini ochib berish, lug‘at zaxirasini boyitish va faollashtirish, reflektor qobiliyatlarini shakllantirish, hayotiy

faoliyatda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni hal etish kompetentligini rivojlantirishga imkon beradi.

2.Art terapiyaning maqsadi.

Ijodkorlikni rivojlantirish va o'z-o'zini hurmat qilishni oshirish.

Musiqiy terapiya —bu terapevtik vosita sifatida musiqadan foydalanadigan psixo-terapevtik usul. Rassom Lui Gallening „Musika kuchi“ kartinasi, singlisi uchun skripka chalayotgan akasi tasvirlangan, shuning uchun u barcha azob —uqubatlarni-ruhiy va jismoniy narsalarni unutib, chuqur uyquga ketgan.

Musiqiy terapiyaning 3 ta asosiy shakli mavjud: retseptiv, faol, integral.Retseptiv musika terapiyasi (passiv) bemorning musiqiy terapiya mashg'ulotlari jarayonida unda faol ishtirok etmasligi, oddiy tinglovchining pozitsiyasini egallashi bilan ajralib turadi. Unga turli xil musiqiy kompozitsiyalarni tinglash yoki uning ruhiy salomatligi va davolash bosqichiga mos keladigan turli xil tovushlarni tinglash taklif etiladi.

Musiqiy terapiyaning faol usullari musiqiy materiallar bilan faol ishlashga asoslangan:instrumental o'yin, qo'shiq aytish

Biblioterapiya (shu jumladan ertak terapiyasi) —badiiy kompozitsiya va badiiy asarlarni ijodiy o'qish yoki yaratish.

Musika terapiyasi

Drama terapiyasi

Raqs terapiyasi

Qo'g'irchoq terapiyasi.

Qum terapiyasi.

Haykal terapiyasi.

Fototerapiya .

O'yin terapiyasi .

Metaforik assotsiativ xaritalar yordamida terapiya.

Ekspressiv terapiya -bu ijodiy san'atdan terapiya shakli sifatida foydalanish, jumladan ekspressiv san'at terapiyasi va ijodiy san'at terapiyasi (art terapiya, raqs-harakat terapiyasi, drama terapiyasi, musika terapiyasi, yozish terapiyasi, she'r terapiyasi va boshqalar). An'anaviy san'at ifodasidan farqli o'laroq, unda yakundagi mahsulot emas, balki uning yaratilish jarayoni alohida ahamiyat kasb etadi.

Ekspressiv terapiya odamlarga ijodiy ifodaning turli shakllari orqali shifo berishi mumkin degan taxminga asoslanadi. Ekspressiv terapevtlar ijodiy ifoda va tasavvurni bosish orqali odamlar o'z tanalarini, his-tuyg'ularini va fikrlash jarayonini tekshirishlari mumkinligiga ishonishadi.

Art-terapiya texnikasi insonning ichki „men“i mazmuni u chizgan rasm yoki haykaltaroshlik qilganda vizual tasvirlarida aks etadi, degan xulosaga asoslanadi bunda psixikaning holati o'zgaradi. ART terapiya -ijodkorlik va turli xil badiiy texnikalarni o'z ichiga olgan psixoterapiyaning eng samarali usullaridan biridir.

Art-terapiya yordamida tuzatish eng yumshoq va samarali hisoblanadi. Bu sizga ijtimoiy moslashuv muammolaridan tortib, bolalarning salohiyatini rivojlantirish bilan yakunlangan turli xil muammolarni hal qilishga imkon beradi. Art-terapiyaning asosiy usullaridan biri -art terapiya birinchi navbatda chizish orqali. U maxsus "signal rang tizimi"ga asoslangan bo'lib, unga ko'ra texnologiya ishtirokchisi o'zining hissiy holatini rang orqali bildiradi. Bolalar bog'chasida art-terapiyadan kompleks foydalanish Ijodkorlik bolaning hayoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, xayoliy va ramziy faoliyatning boy o'yinlari bilan to'ldirilgan.

Bolalar hali ham o'z fikrlarini qanday aniq ifodalashni bilishmaydi, lekin ular qanday chizishni, haykaltaroshlik qilishni, fantaziya qilishni biladilar. Ya'ni, art-terapiya usullari bolaga rasm, raqs, ertak, o'yin orqali o'z holatini ifodalash imkonini beradi. Tuyg'ular va his-tuyg'ular ko'pincha bolalar tomonidan ishlatiladigan belgilar orqali ifodalanadi. Ichki va tashqi voqelikning aralashmasi mavjud. O'z ishlarida bolalar hech ikkilanmasdan, o'zlari his qilgan narsalarni chizadilar, tasvirlaydilar, takrorlaydilar. Bu bolalar bilan ishlashda ijobiy rivojlanish effektiga erishish imkonini beruvchi "art terapiya". Shuni esda tutish kerakki, art-terapiya mashg'ulotlarida hech qanday taqiq va qoidalar bo'lmasligi kerak. Bu erda siz bolaga hamma narsani "chiroyli" yoki "to'g'ri" bajarish vazifasini qo'ya olmaysiz. Uni o'z holiga tashlab qo'ying -bu erda u o'z koinotining xo'jayini

Art terapiyaning maqsadi.

1. Majburlash va xavf-xatarsiz, guruhda ham, individual ravishda ham his-tuyg'ularni o'rganish, o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilishni rivojlantirish uchun sharoit yarating.

2.Kognitiv va vosita qobiliyatlarini rivojlantiruvchi tadbirlarni tashkil etish; reabilitatsiyani maksimal darajada oshirish uchun faoliyatdan muvaffaqiyat qozonish va haqiqatni yo'naltirish imkoniyatini bering.

3.O'z-o'zini ifoda etish, muloqot qilish va ijtimoiylashuvni osonlashtirish va rag'batlantirish, shaxsiy qadriyatga ega bo'lish uchun sharoit yaratish.

4.O'ziga va boshqalarga nisbatan munosabatni o'zgartirish uchun ichki ijodkorlikka murojaat qilish imkoniyatini bering, bu ichki va tashqi nizolarning zaiflashishiga olib keladi.

5.O'z-o'zini bilish va o'z-o'zini tadqiq qilish uchun sharoit yarating, bu shaxsiy ijodiy tajriba doirasini kengaytiradi.

Art-terapiya(inglizcha:art —„san'at“+terapiya-davolash) -san'at va ijodkorlikdan foydalanishga asoslangan psixoterapiya va psixologik korreksiyaning yo'nalishlaridan biri. So'zning tor ma'nosida art-terapiya odatda mijozning psixo-emotsional holatiga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan vizual art terapiyani anglatadi .

Art terapiyasining turlari : Tor ma'noda aytadigan bo'lsak, art-terapiya — bu tasviriy san'atga asoslangan chizma terapiyasi (izo-terapiya). O'qish va ijtimoiy moslashishda qiyinchiliklarga duch kelgan bolalar va o'smirlar orasida nevrotik va psixosomatik kasalliklarni aniqlash va tuzatish uchun mashhurdir. Bu jarayon rasm chizgan insonning hissiy holatini ifodalaydi.

1. Majburlash va xavf-xatarsiz, guruhda ham, individual ravishda ham his-tuyg'ularni o'rganish, o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilishni rivojlantirish uchun sharoit yarating.

2.Kognitiv va vosita qobiliyatlarini rivojlantiruvchi tadbirlarni tashkil etish; reabilitatsiyani maksimal darajada oshirish uchun faoliyatdan muvaffaqiyat qozonish va haqiqatni yo'naltirish imkoniyatini bering.

3.O'z-o'zini ifoda etish, muloqot qilish va ijtimoiylashuvni osonlashtirish va rag'batlantirish, shaxsiy qadriyatga ega bo'lish uchun sharoit yaratish.

4.O'ziga va boshqalarga nisbatan munosabatni o'zgartirish uchun ichki ijodkorlikka murojaat qilish imkoniyatini bering, bu ichki va tashqi nizolarning zaiflashishiga olib keladi.

5.O'z-o'zini bilish va o'z-o'zini tadqiq qilish uchun sharoit yarating, bu shaxsiy ijodiy tajriba doirasini kengaytiradi.Art-terapiya (inglizcha: art — „san'at“ + terapiya-davolash) -san'at va ijodkorlikdan foydalanishga asoslangan

psixoterapiya va psixologik korreksiyaning yo‘nalishlaridan biri. So‘zning tor ma‘nosida art-terapiya odatda mijozning psixo-emotsional holatiga ta‘sir ko‘rsatishga qaratilgan vizual art terapiyani anglatadi .

Ya‘ni Art texnologiya pedagogika va san‘atni integratsiyalashuvidir. Pedagogikaning mustaqil bir sohasi bo‘lib, san‘at vositasida shaxsni tarbiyalash va rivojlantirishdir.

Mazkur texnologiyani qo‘llash natijasida bolalar va ularga muammolar keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan hayotiy vaziyatlardan chiqish yo‘llari topiladi, masalan: depressiya, fobiya, nevroz, energiya va qiziqishlarni so‘ndiradigan holatlar bartaraf etiladi. Maktabgacha ta‘lim-tarbiya jarayonida ushbu texnologiyalardan foydalanish orqali bolalarning ichki dunyosi va erkinligini rivojlantirish, o‘z-o‘zini namoyon etish va shaxsiy yutuqlarga erishishlari ta‘minlanadi. Bolalarda potensial imkoniyatlar faollashadi, ruhiy toliqish bartaraf etiladi. Ta‘limiy jarayonida bolalar tafakkurida o‘zgarishlar yuz beradi, o‘zi uchun muhim bo‘lgan muammoga yechim topadi. Art-texnologiyada bolalarga nima tegishli bo‘lsa, o‘sha amalga oshadi. Shuningdek, terapevtik ta‘sir natijasida tafakkur va intellekt rivojlanadi, ijodkorlik namoyon bo‘ladi. Hissiy zo‘riqishdan xalos bo‘ladi, kayfiyat yaxshilanadi, o‘zining hissiy holatini tushunadi, boshqalarning emosional vaziyatlarda qanday tutishini anglaydi, negativ (salbiy) fikrlarni pozitivga transformatsiya qiladi, o‘z-o‘zini va shaxsiy qarashlarini ifodalay oladi, yosh krizisini yenga oladi. Bolalikdanoq go‘zallikni eng mayda elementini ham ko‘ra oladi, ijodiy potensiali rivojlanadi. Bolalar o‘z-o‘zini tushunadi, anglaydi, atrof olam bilan tanishadi, shaxs sifatida rivojlanadi va ijtimoiylashuv jarayoni yuz beradi [3; 76 c].

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta‘lim jarayonida art-texnologiyaning quyidagi turlaridan foydalanish mumkin:

- rasm chizish-tasviriyl faoliyat;
- fototerapiya (rasmlardan kollaj yaratish);
- musiqa terapiya (musiqa tinglash);
- qumda rasm chizish; – qum terapiya;

- densterapiya (raqs mashgʻulotlari);
- qoʻgʻirchoq terapiyada turli vaziyatlarni qoʻgʻirchoq teatri yordamida sahnalashtiradi.

Raq s va harakat terapiyasi-bunda bolalar musiqa ostida harakatlanadi, natijada emosional va jismoniy holati yaxshilanadi. Agarda inson harakat qilsa yoki yugurish mashqini bajarsa, kayfiyati koʻtariladi. Buning muhim sababi endorfin gormonida boʻlib, harakat vaqtida uning ishlab chiqish tezlashadi. Natijada bolada nafaqat, kayfiyat koʻtariladi, u muloqotchan va xushmuomala boʻladi. Ushbu terapiya turini oilada ham qoʻllasa boʻladi. Art-texnologiya bolalarda emosional va kommunikativlikni rivojlantiradi, sensorikani rivojlantiradi, idrok, ixtiyoriy diqqat, xayol, nutq, mayda motorika, kommunikatsiya, produktiv faoliyat shakllanadi, motivatsion ehtiyojlarni rivojlantiradi. kafolatlanadi, eng muhimi shaxsiy sifatleri rivojlanadi. Ijodiy faoliyat natijasida ichki xavotirlari ifodalanadi va bartaraf etiladi. Ijodiy faoliyat orqali taʼlimiy resurslar yaratiladi. Tasviriy faoliyatni art-pedagogik yondashuv asosida tashkil qilish, bolalarni hissiy holatini barqarorlashtiradi, idrok qilish imkoniyatini kengaytiradi, kommunikativ koʻnikma, malaka va axloq-odob meʼyorlari shakllanadi. Shuningdek, psixologik-pedagogik bilimlar integratsiyalashadi.

Art-pedagogika quyidagi maqsadlarga erishishga yordam beradi:

1. Oʻquv jarayoni osonlashtiradi va bola-tarbiyachi munosabatini yaxshilaydi. Bilimlarni badiiy va ijodiy faoliyat yordamida oʻzlashtirishni taʼminlaydi hamda koʻrish, eshitish va teri tuyish sezgilari rivojlanadi. Noverbal muloqot vositasida oʻqitish samarali natija beradi.
2. Turli xil salbiy hislar, jahldorlik, xavotirlanish kabilarni oldini olishda ijtimoiy jihatdan qulay yoʻl ekanligi bilan tavsiflanadi.
3. Oʻquv materiallarini interpretatsiya qilishga imkon yaratadi va tarbiyalanuvchilarni tashxislash va umumiy xulosa chiqarishga yordam beradi.

4. Tarbiyachi va bolalarni ma'naviy-ruhiy tajribalariga tayangan holda o'quv materiallarini qayta ishlashga imkon beradi. Bilim, ko'nikma va malakalarni mustahkamlaydi.

Bundan tashqari bolalar o'z-o'zini anglash, boshqarish malakasiga ega bo'ladi. Ekologik ta'lim oladi, tabiatning bir bo'lagi ekanligini his qiladi. Agarda art-terapiya texnologiyasini tizimli ravishda tashkil etilmasa natija samarali kechmaydi. Shuning uchun mashg'ulotlar reja asosida va tartib bilan amalga oshirilishi kerak. 3-4 yosh bolalarga haftada 1-2 marta, 5-6 yosh bolalarga haftada 2-3 marta olib boriladi. Art-terapiya vaqtida va keyin diagnostika qilib boriladi. Agarda bolalarda natija va o'zgarish yuz bersa, metodlarni almashtiradi va bola bilan ishlashning intensiv shaklini qo'llaydi. Qaysi art-terapiya turlaridan foydalanish esa, bolaning xohish va qiziqishiga bog'liq. Mazkur texnologiya turlarini tatbiq etish orqali bolalarni ta'lim olish motivatsiyasi oshadi, ta'lim sifati va samaradorligi kafolatlanadi.

Mustahkamlovchi topshiriq: Mustahkamlovchi topshiriq deganda, asosan, bilimni chuqurlashtirish, o'tilgan mavzuni yaxshilab o'zlashtirish va malakani oshirishga qaratilgan mashqlar, masalalar, yoki amaliy vazifalar tushuniladi, ular odatda modul mashg'ulotlarida yoki kasbiy treninglarda qo'llaniladi.

1. Qo'g'irchoq terapiya namunasida qo'rquv holatini yenguvchi vaziyatlarni qo'g'irchoq teatri yordamida sahnalashtiring.

Nazorat savollari

1. Art terapiya tushunchasiga ta'rif bering.
2. Art terapiya turlarini yoriting.
3. Art terapiya qanday hollarda qo'llaniladi
4. Kinezoterapiya tushunchasiga tarif bering.
5. Imagoterapiya tushunchasiga ta'rif bering.
6. Obrazoterapiya tushunchasi izohlang.
7. Izo-terapiya tushunchasini yoriting.
8. Art terapiya tarixi haqida nimalar bilasiz?

2-Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarni Art pedagogika vositasida ijodiy rivojlantirish (80daqiq)

Reja:

1. Bolalarning ijodiy rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimidagi badiiy va estetik ta'limning eng muhim yo'nalishidir
2. Art terapiya turlari qanday ishlaydi?

1. Bolalarning ijodiy rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimidagi badiiy va estetik ta'limning eng muhim yo'nalishidir. “BAHS MUNOZARA” METODI.

Bahs-munozara metodi — bu ta'lim jarayonida o'quvchilarning fikrlashini faollashtirish, mustaqil fikr bildirish, dalillash, tinglash va bahslashish madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan interaktiv metoddir.

Bahs-munozara metodining maqsadi mavzuni chuqur tushunishga erishish. Tinglovchilarda tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish hamda o'z fikrini asoslab ayta olishga o'rgatish. Tinglovchilarda qarama-qarshi fikrlarni hurmat qilish madaniyatini shakllantirish

Bolalarning ijodiy rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimidagi eng muhim yo'nalishlarini ochib bering?

Maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qatnaydigan bolalar bilan ishlashda art-terapiya usullaridan foydalanishning asosiy maqsadi turli xil hissiy va ruhiy kasalliklarning psixo korreksiyasi va psixo profilaktikasidir. Bunday holda, quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

-bolalarni ta'lim tashkiloti sharoitlariga moslashtirish va ta'lim dasturini o'zlashtirish darajasini oshirish;

-tajovuzkorlik va boshqa salbiy his-tuyg'ularni ijtimoiy jihatdan maqbul tarzda yo'q qilish qobiliyati (chizmalar va kollajlar ustida ishlash bug'ni tashlash va keskinlikni bartaraf etishning xavfsiz usulidir);

-tuzatish jarayonini osonlashtirish; bolalar uchun ongsiz ichki to'qnashuvlar va tajribalar ko'pincha ularni so'zlar yordamida ifodalashdan ko'ra vizual tasvirlar yordamida ifodalash osonroq;

-talqin qilish va diagnostika xulosalari uchun material olish;

-o'qituvchi va bola o'rtasida aloqa o'rnatish; badiiy faoliyatda birgalikda ishtirok etish empatiya (empatiya) va o'zaro qabul munosabatlarini yaratishga yordam beradi;

-ichki nazorat tuyg'usini rivojlantirish; chizmalar ustida ishlash, ranglar va shakllarning tartibini ta'minlash;)sezgilar va his-tuyg'ularga e'tiborni jamlashni rivojlantirish;

-badiiy qobiliyat va o'zini o'zi qadrlashni rivojlantirish; art-terapiyaning qo'shimcha mahsuloti -yashirin iste'dodlarni kashf qilish va ularni rivojlantirishdan qoniqish hissi;

-kognitiv va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan psixo korrektsiya ishlarida eng ko'p uchraydigan izo terapiya bo'lib, u psixosomatik kasalliklar va shaxsiyat buzilishlari mavjud bo'lganda qo'llaniladi. Bu erda rasm chizish o'z-o'zidan maqsad emas, art-terapiyada biz chizmalar yoki boshqa mahsulotlar bilan shug'ullanmaymiz -ular faqat bolaning shaxsiyatiga e'tibor berishimiz uchun imkoniyatdir. San'at usullarining qadr-qimmatini shu erda.Art-terapiya ishi uchun turli xil vizual materiallarning keng tanloviga ega bo'lish kerak. Bo'yoqlar, qalamlar, mumli qalamlar yoki pastellar, jurnallar, rangli qog'oz, folga, to'qimachilik, loy, plastilin, modellashtirish uchun maxsus xamir, "qum qutisi bilan o'ynash uchun" miniatyura figurali qum, yog'och va boshqa materiallar ham tez-tez ishlatiladi. Chizish uchun qog'oz turli format va soyalarda bo'lishi kerak. Bundan tashqari, turli o'lchamdagi cho'tkalar, katta maydonlarni bo'yash uchun gubkalar, qaychi, iplar, har xil turdagi elimlar, yopishqoq lenta va boshqalar bo'lishi kerak. aqliy hissiy bolalar badiiy terapiyasi Shuni hisobga olish kerakki, u yoki bu materialni tanlash

bolaning holati va shaxsiyatining xususiyatlari, shuningdek, art-terapiya jarayonining dinamikasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bolaga vizual ish uchun u yoki bu material va vositalarni tanlash imkoniyati berilishi kerak. Qoida tariqasida, ish boshida bolalar qalam, mumli qalam yoki flomasterlardan foydalanishni afzal ko'rishadi. Ushbu ishchi asboblarni chizish jarayonini yaxshi nazorat qilish imkonini beradi, bu esa ishning dastlabki bosqichlarida o'z his-tuyg'ulari bilan qarama-qarshilikdan qochish zaruratini qondiradi. Ushbu vositalarni tanlash psixologik xavfsizlik zarurati bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Zamonaviy maktabgacha ta'lim eng yangi pedagogik usullar, tendensiyalar va texnologiyalar bilan doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, bu esa shaxsni tarbiyalash, rivojlantirish va tarbiyalash jarayoniga yanada yaxshi didaktik yondashuvlarni o'zgartirish imkonini beradi. Pedagogik amaliyotda qo'llaniladigan yetakchi yo'nalishlardan biri maktabgacha yoshdagi bolalar uchun art terapiya hisoblanadi. Maktabgacha yosh turli xil faoliyatni, shu jumladan ijodiy faoliyatni o'zlashtirish uchun eng sezgir hisoblanadi. Bolaning ijodiy salohiyati samarali rivojlana oladigan muhit maxsus pedagogik sharoitlar yaratishni talab qiladi.: Ko'pchilik insonlar musiqa tinglab, teatrlar va san'at ko'rgazmalariga tashrif buyurib, jahon madaniyatining faol ishtirokchilariga aylanishadi: ular muloqot va o'z-o'zini bilish musiqa, teatr va tasviriy san'at qadriyatlarini tushunadilar, madaniyatning umumiy darajasiga ta'sir qiladilar va badiiy ijodiy qobiliyatga ega bo'ladilar. Faol ijodiy shaxsni tarbiyalash maktabgacha yoshdagi bolalikdan boshlanishi kerak, chunki bu yosh musiqiy, badiiy va estetik sezgirlikning jadal rivojlanish davri hisoblanadi. Ijodiy faoliyatni murakkab ko'p bosqichli hodisa sifatida rivojlantirish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun turli xil san'at asarlarini oddiy idrok etishdan ko'ra qiyinroqdir. Bu, bir tomondan, aqliy jarayonlarning rivojlanishini o'ziga xosligi va murakkabligi bilan, ikkinchi tomondan, maktabgacha yoshdagi bolaning yosh xususiyatlari bilan bog'liq. Shu munosabat bilan, maktabgacha yoshdagi bolalarda, ijodkorlik shakllanishining dastlabki bosqichida bolaga san'at turlarini eshitish, ko'rish va

tushunishga, uning murakkab tasvirlari dunyosiga kirishga yordam berish zarurdir. Bolaning ijodiy rivojlanishi vositalaridan biri bu art pedagogika, ammo yetarli darajada o'rganilmagan yo'nalish.

Art pedagogika (art-terapevtik pedagogika, estetik pedagogika, badiiy pedagogik yondashuv, art-terapiya) pedagogika va san'atning uyg'unlashuviga asoslangan pedagogika fanining sohasi bo'lib, san'at orqali inson tarbiyasi va kamolotining qonuniyatlarini o'rganadi.

Art pedagogika maktabgacha yoshdagi bolaga rasm chizish, musiqa, raqs, harakat va adabiy nutqdan foydalangan holda turli xil ijodiy faoliyat turlari bilan shug'ullanish imkonini beradi. San'at pedagogikasi pedagogika va san'at chorrahasida paydo bo'lgan va hozirgacha rivojlanib kelmoqda. Uning mohiyati ta'lim va tarbiya jarayonida bolada badiiy madaniyatni rivojlantirish va unga turli ijodiy faoliyat turlari sohalarda amaliy ko'nikmalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam berishdir. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, "san'at" elementidan foydalanishda zamonaviy pedagogika tarbiyachilar tomonidan o'ziga xos obrazlilik sifatida qabul qilinadi, chunki san'at pedagogikasida san'at faoliyatning yagona maqsadi emas, balki faqat kasbiy muammolarni hal qilish vositasiga aylanadi. Favqulodda kuchga ega bo'lgan san'at insonning ichki resurslarini ro'yobga chiqarishga turtki beradi, uning shaxsiyati va ruhiyatining uyg'un rivojlanishiga hissa qo'shadi. Art pedagogikaning xarakterli jihati shundaki, u rivojlantiruvchi va tarbiyaviy salohiyatga ega badiiy va ijodiy faoliyat vositalariga asoslanadi. Unda badiiy rivojlanish va estetik tarbiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq. To'g'ri birlashtirilganda, ular ta'lim jarayoniga yangi o'ziga xos yo'nalish beradi va bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

Aynan art pedagogika vositalari o'quv jarayonida san'atning deyarli barcha turlaridan, shuningdek, tarbiyachi va tarbiyalanuvchilar bilan birgalikdagi badiiy ijodidan foydalanish imkonini beradi. Xulosa qilib aytganda san'at pedagogikasi ta'lim jarayonining tarkibiy qismi sifatida maktabgacha ta'lim tashkilotida ijodiy shaxsni shakllantirishda o'zining beqiyos rolini egallaydi.

Faoliyatlar jarayonida bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirish va ta’limga yorqin ranglar kiritish jarayonini innovatsion texnologiyalar orqali ijobiy natijalarga erishishga olib keladi. San’at pedagogikasi ta’lim jarayoniga shunchaki qo‘shimcha emas; bu asosiy element har bir bolaning salohiyatini ochib beradi, ularning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi. Bizning maqolamiz art pedagogikasini muhim yo‘nalish sifatida tadqiq qilish va tatbiq qilishni davom ettirishga chaqiradi. Umuman olganda, O‘zbekistonda maktabgacha ta’limdagi art pedagogika nafaqat ta’lim usuli, balki ijodiy, barkamol shaxsni shakllantirish vositasidir.

Maktabgacha ta’limning vazifasi bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi bilan tanishtirib, ma’naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o‘qishga intilish moyil-liklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta’lim jarayoniga tayyorlash, bolalar tafakkurini rivojlantirish, fikrini mustaqil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, jismoniy va ruhiy sog‘ligini ta’minlashdan iborat. Buning uchun zamonaviy tasviriy san’at orqali bolalardagi qobiliyat hamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni to‘g‘ri shakllantirish bilan shug‘ullanuvchi tarmoqlaridan biri bu – art pedagogika. Ma’lumki, uning faoliyat sohasi turli xil san’at turlarini pedagogik va axloq tuzatish ishlarida qo‘llash, barkamol shaxsni tarbiyalash, umumbashariy va milliy ma’naviy qadriyatlarni tarjima qilish va badiiy faoliyat orqali insonni moslashtirishdir. U pedagogika va san’at chorrahasida paydo bo‘ldi va rivojlanmoqda. Art pedagogikaning mohiyati – bu ta’lim va tarbiya jarayonida insonda (shu jumladan, rivojlanish nuqsonlari mavjud bo‘lgan taqdirda) badiiy madaniyatni rivojlantirish va unga turli xil badiiy faoliyat turlari bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni muvaffaqiyatli o‘zlashtirishga yondashuvni topishda yordam berish-dir. Aytish kerakki, bugungi kunda O‘zbekistonda “art pedagogika” tushunchasi zamonaviy pedagogika fanida maxsus yo‘nalish sifatida hali yetarlicha to‘liq va aniq ta’rifini olmagan. Ammo, shunga qaramay,

qo‘shimcha ta’lim o‘qituvchilari, ijodiy fikrlaydigan o‘qituvchi va tarbiyachilar, universitet o‘qituvchilari va boshqalar art pedagogikaning muayyan metodlari, usullari va texnologiyalarini o‘z amaliyotida tobora ko‘proq qo‘llashni boshlaganlar. Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga sifatli tayyorlash maqsadida bir yillik bepul maktabga tayyorlov tizimi joriy etildi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarining mutaxassisleri uchun “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi asosida maxsus ehtiyojga ega bo‘lgan bolalar uchun 5 ta mutaxassislik yo‘nalishi bo‘yicha moslashtirilgan va uyg‘unlashgan ta’lim dasturi yaratildi. Didaktikadagi metodlar deganda, “tarbiyachi va tarbiyalanuvchi” o‘quv materialini o‘rganish orqali ma’lum maqsadga erishishga qaratilgan o‘zaro ta’sir qilish usullarining ketma-ket almashishi tushuniladi (Y.K. Babanskiy). Usulni tashkil etuvchi harakatlarga turli harakatlar tizimida takrorlanadigan ma’lum operatsiyalar kiradi. Bu operatsiyalar “texnika” atamasi bilan belgilanadi. Ma’lumki universal usul yo‘q, barcha usullar ma’lum bir kombinatsiyada, kompozitsiyada qo‘llaniladi, bu aniq pedagogik vaziyatda eng katta samara berishi mumkin va bir qator xususiyatlarni hisobga olgan holda o‘qituvchi tomonidan belgilanadi. Omillar, jumladan, ta’limning maqsad va vazifalari, bolalarning yoshi, ularning individual xususiyatlari, tayyorgarlik darajasi, fanning mazmun va o‘ziga xos xususiyatlari, o‘qituvchining mahorati kiradi. Art pedagogikada ular kuyidagicha ko‘rsatilgan. – turli xil san’at turlari yordamida atrof-muhitga estetik munosabatni rivojlantirishda muammoli bolani shakllantirish; – rivojlanishida turli xil nuqsonlari bo‘lgan bolalarning badiiy madaniyati, axloqiy va estetik fazilatlarini shakllantirish; – bolaning turli san’at turlariga xos bo‘lgan muayyan badiiy ifoda vositalarini egallashi va ulardan o‘z his-tuyg‘ularini, dunyoqarashini, ijodiy g‘oyalari-ni namoyon etishda foydalanish; – san’atning har xil turlari yordamida nogironligi bo‘lgan shaxslarni o‘qitish va o‘qitishga alohida ehtiyojlarini ta’minlash va qondirish; – bolalar bilan badiiy va ijodiy faoliyatning har xil turlari va shakllarida (badiiylik va nutq, musiqa, tasviriy san’at va hunarmandchilik, teatr) mumkin bo‘lgan ishtiroki asosida tuzatuvchi, korreksion rivojlantiruvchi ishlarni tashkil etish.

2.Art terapiya turlari qanday ishlaydi?

Art terapiya — psixo korreksiya usuli. Bu allaqachon bir necha marta yaxshi natijalar ko'rsatgan metod. Muomala jarayonda san'atning deyarli barcha turlari insonning ruhiy-emotsional holatini yaxshilaydi, bemorning ichki muammolariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, qo'rquvlarini, xohish istaklarini va maqsadlarini anglashni hamda ularni mavjud bo'lgati ijodiy yo'llar orqali ifodalashni o'rgatadi.

Art terapiya va rassomlik ko'pincha bir-biri bilan to'diradi. Bemor o'z asarlarida «ochiladi». Bu shifo jarayonining boshlanishi. Ustoz ko'pincha tegishli tayyorgarlikdan o'tgan rassom, psixolog yoki psixoterapevt bo'ladi. Art terapiya — kattalar va bolalar qog'ozda har qanday: g'azab, quvonch va sevgi his-tuyg'ularini ifoda qilish imkonini beradi Insonning badiiy qobiliyati bor yoki yo'qligi muhim emas.

San'atning har qanday turi davolash uchun ishlatilishi mumkin. Rasm chizish, loydan narsa-yasash, origami yoki applikatsiya. Shuningdek, raqs musiqa va kino ham. Nima tanlash yaxshiroq — psixolog sizga aytadi. Inson o'z ichki o'zligini aks ettiruvchi asarlar yaratganda mashg'ulotlarda faol bolishi mumkin yoki passiv holda art terapevt bilan birgalikda bemor boshqa odamlarning rasmlarini, musiqiy kompozitsiyalarni va raqslarini tahlil qiladi. Mashg'ulotlarning individual yoki guruhli turlari ham mavjud. Guruhlar yopiq va ochiqlar turlarga bolinadi. Badiiy pedagogikada ta'lim va tarbiya usullarini tanlash quyidagilar bilan belgilanadi: – bolalarning yoshi, individual xususiyatlari va imkoniyatlari;

– ularning qiziqishlari va moyilliklari;

– tayyorgarlik darajasi;

– ularning rivojlanishidagi o'qishlarning xususiyatlari va darajasi;

– bolalarning badiiy rivojlanishining maqsad va vazifalari;

– san'at turlarining har biriga ta'sir qilishning o'ziga xos xususiyatlari;

- badiiy faoliyatni tashkil etish shakllari;
- badiiy ma'lumotlarning hajmi va sifati;
- o'qituvchining mahorati, maxsus pedagogik texnologiyalarini o'zlashtirish darajasi;

Badiiy pedagogikaning metodlari didaktikada, badiiy pedagogikada ularni tasniflashda e'tirof etilgan yondashuvlarga asoslanadi, bunda alohida ta'limga muhtoj tarbiyalanuvchilarning har bir toifasi uchun shunday usullar tarkibini tanlash zaruriyati hisobga olinadi. Shunday qilib, badiiy pedagogika, art pedagogika usul va uslublari bir-biri bilan uzviy ravishda uyg'unlanishi kerak. Bu tarbiyachilardan muayyan vaziyatni hisobga olgan holda, ularning optimal kombinatsiyasida usullarni juda ehtiyotkorlik bilan tanlashni talab qiladi. Badiiy pedagogikada o'qitish va tarbiyalash metodlari va uslublarni tanlash va tuzish, bir tomondan, badiiy-estetik rivojlanishga maksimal darajada yordam berishi kerak. Boshqa tomondan, bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlarini qondirish va tuzatish pedagogik ishlarining o'ziga xos xususiyatlariga kiradi. Bu badiiy va korreksion rivojlanish texnologiyasini puxta egallashi lozim bo'lgan tarbiyachi ishini ancha murakkablashtiradi va undan yetarli darajada yuqori malakali, badiiy pedagogika va maxsus pedagogika asoslarini yaxshi bilishni talab qiladi. Doimiy ijodiy izlanish, tarbiyalanuvchilarning individual xususiyatlarini bilish, ularning qiziqishlari, moyilliklari, mavjud rivojlanish buzilishlarining tuzilishini tushunish va har xil san'at turlari yordamida tuzatish usullarini o'zlashtirishni talab qiladi. Art-pedagogikaning asosiy funksiyalari: – madaniyatlilik (shaxsning qadriyatlar tizimi sifatida madaniyat bilan obyektiv aloqasi tufayli, badiiy madaniyat rivojiga asoslangan inson rivojlanishi, uning ijodkorligiga aylanishi); – ta'limiy (shaxsni rivojlantirish va san'at orqali voqelikni o'zlash-tirishga qaratilgan, san'at sohasidagi bilimlarni va badiiy-ijodiy faoliyatda amaliy ko'nikmalar egallashini ta'minlaydi); – tarbiyaviy (shaxsning axloqiy-estetik kommunikativ va refleksiv asoslari). Art-pedagogikaning asosiy vazifalari: – o'zini shaxs sifatida qabul qilish va o'z qadr-qimmatini tushunish; –

insonning dunyo bilan munosabati uning ijtimoiy-madaniy jamiyatdagi o'rnini bilish; – shaxsning o'z-o'zini ijodiy anglashi; Art pedagogikaning asosiy texnologiyasi bu o'yin va improvizatsiya (ijod-korlik, kreativlik), ana shu narsa ijtimoiy-madaniy pedagogika sohasida badiiy pedagogika texnologiyalardan foydalanishga asos bo'ladi. Pedagogik improvizatsiya-bu ichki yoki tashqi omillar ta'sirida yuzaga keladigan rejalashtirilmagan vaziyatlar tufayli tarbiyachining dastlabki kutilmagan harakatlari. Improvizatsiya muvaffaqiyati shakllarni loyihalash va taxminlash natijalarining istiqbollari bilan belgilanadi. O'yin (badiiy faoliyatni rag'batlantirish usuli bo'lib, u bolalarda beixtiyor yodlash jarayonlarini faollashtirish, ularning atrof-muhitga, turli xil badiiy faoliyatga qiziqishini oshirishning ajoyib vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin) Art pedagogikada faoliyat turlari:

Tasviriy faoliyat:

1. Loy ishi. Art pedagogikada ishlatiladigan plastik materiallar: loy. Bolalar bilan mashg'ulot o'tishda loy plastik material sifatida tavsiya etiladi. Birinchidan, gil tabiiy mahsulotdir, ya'ni u o'z-o'zidan terapevtik ta'sirga ega. Ikkinchidan, loy plastik va egiluvchan bo'lib, bu maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda juda muhimdir. Uchinchidan, mahsulotni quritishdan keyin bo'yash. Ko'pincha, loy bilan ishlashda ehtiyotkor bo'lish kerak, har bir bola ham loy bilan ishlashni xohlamaydi. Loy ishining turlari (shakllar va narsalarni yaratish) Plastilin. Ranglari yorqin, ijobiy xususiyatga ega bo'lgan, ranglarni aralashtirish imkoniyatiga ega bo'lgan, plastik chizish texnikasida foydalanish (kartonga plastilinni yoyish, rasm yaratish). Uch o'lchovli kompozitsiyalarni yaratishda foydalanish, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bola uchun ushbu material-ning "mashhurligi" omili. Salbiy xususiyatlariga quyidagilar kiradi: material-ning "sun'iyli", uning zararli tarkibi (loyday plastik emas) Plastilin bilan ishlash turlari: – shakllar va obyektlarni yaratish; – tabiiy materiallardan foydalanib obyektlar yaratish; – plastilin bilan chizish.

Xamir.Bizning fikrimizcha, xamir kabi plastik materialga yetarlicha e'tibor berilmaydi.Odatda, sho'r va oddiy xamir bilan ishlash mumkin.Bu materialning xususiyati plastik, yumshoq va ekologik toza. Bolalar ushbu material bilan katta zavq bilan ishlaydilar. Xamir shunchalik egiluvchanki, bolaning mayda motorikasi, mushaklari yaxshi rivojlanmagan bo'lsa ham, xamir bilan ishlashda bimalol o'ynaydilar, yangi shakllar yaratadilar. Xamirni har xil ranglar bilan ham bo'yab va uni pishirish mumkin.

Xamir bilan ishlash turlari:

- xamirga ishlov berish;
- shakllar va obyektlarni yaratish (qoliplardan foydalanish);
- tabiiy materiallardan foydalangan holda predmetlar yaratish (kompozitiyalar yaratish);
- xamirni bo'yash;
- xamirdan turli xil rasmlar yaratish.

Rasm chizish Chizish bolalarning hissiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi, ularning samarali faoliyatining motivatsion-ehtiyoj tomonini shakllantiradi.Rasm chizish xuddi o'yin kabi "kattalar orasida bolaning huquqlarini" qoplaydi. Bola o'zini va narsalarini boshqarishni xohlaydi, rasm o'yin kabi hech bo'lmaganda xayoliy ravishda amalga oshirishga imkon beradi.U qog'ozda faqat o'ziga tegishli va o'zining hayotini tasvirlaydi. Art pedagogikada biz chizish jarayoni va natija-ning quvonchini uyg'unlashtirishga harakat qilishimiz kerak.

Art-pedagogikada rasm chizish texnikasi: Ho'l qog'ozda rasm chizish.Qoidaga ko'ra, akvarelni maktabgacha yosh yoki maktab yoshida kiritish tavsiya qilinadi. Boshqa tomondan,bolalar bo'yoqlarini aralash-tirishni va o'zlarining tajribalarini o'tkazishni juda yaxshi ko'radilar. Buning uchun ho'l

qog'ozda chizish texnikasi mos keladi. Shishada chizish. Guash bilan ishlash to'g'ri keladi. Ushbu texnika bolani hayajon, o'ziga ishonchsizlik, ijtimoiy qo'rquvni tuzatish uchun ishlatiladi. Bola-larni faollashtiradi, tajribamizdan kelib shuni aytishimiz mumkinki, barcha maktabgacha yoshdagi bolalar shisha ustida rasm chizishga qiziqadi.

Tasvirning bola nuqtai nazaridan tavsifi. Bola chizgan taassurotlarini o'zi bilan baham ko'radi, uni istagancha tasvirlaydi. Bu o'z-o'zini anglashning keyingi bosqichidir.

Chizma mazmunini muhokama qilish. Chizma mazmuni, uning qismlari va detallari, paydo bo'lgan narsalar, odamlar va hayvonlarning tasvirlari muhokama qilinadi. Tasvirlangan vaziyat va u bilan bog'liq bo'lgan barcha narsalardan kelib chiqadigan o'ziga xos his-tuyg'ular gapiriladi va muhokama qilinadi.

Zarur ishlar tajribalar bilan amalga oshiriladi. «Men» so'zidan foydalanib chizmaning tavsifini qilish. Terapevt boladan «men» (agar tegishli bo'lsa) so'zidan foydalanib, rasmni xuddi rasmning o'zi kabi tasvirlashni so'raydi.

Identifikatsiya. U narsa yoki kishi bilan ularni belgilaydi, shunday qilib, chizmada bola uchun muhim bo'lgan ma'lumotlar tanlanadi. Bu bosqichda bola diqqatini yanada jamlashga erishiladi va o'z-o'zini anglash o'tkirlashadi.

Tasvirning harflari bilan ishlash. Boladan uning chizgan ikki harfi yoki tasvir yoki obyektning qarama-qarshi tomonlari (masalan, mehr va g'azab, sevgi va nafrat, ham va quvonch, kuch va ojizlik, yoki tasvirning baxtli va qayg'uli tomoni) o'rtasida dialog o'tkazish talab qilinadi.

Chizmaning rang sxemasini muhokama qilish. Terapevt boladan rangga e'tibor berishni so'raydi: bu nimani anglatadi, nima deydi.

Monotipiya — bu oynaga (bo'yoqlar bilan) tasvir chizib, so'ngra unga qog'oz yopishtirib olingan suratni bo'yashdan iborat. Rasm tayyor bo'lgandan

soʻng bolalar unga nom berishadi va shu bilan bogʻliq boʻlgan voqeani oʻylab topishadi.

Plastilinli Kompozitsiya — bolalarga karton va plastilin boʻlagi kerak boʻladi. Ular plastilinni yumshatib, keyin kartonga surtib tasvir hosil qiladilar. Shundan soʻng ularga don yoki makaron beriladi, ular yordamida plastilin ustiga bosib naqsh hosil qiladilar.

Hikoyalarni chizish — bola hikoya haqida rasm chizadi va keyin bu haqida gapiradi.

«Barmoqlar bilan rasm chizish» uslubi odatiy naqshlar taʼsiridan xalos boʻlishga, ijtimoiy maqbul shaklda buzgʻunchi his-tuygʻularni chiqarishga yordam beradi. Ijodiy jarayon bu yerda oʻzboshimchalik bilan amalga oshiriladi, qoidalar va cheklovlar yoʻq. Har qanday narsa mumkin — har qanday ranglar, shakllar, chiziqlar. Chizilgan rasmni yaratish jarayoni individual va oldindan aytib. Texnika ham bolalar, ham kattalarda qoʻllanadi Bu tashvish, ijtimoiy depressiyadan qoʻrqish bilan bogʻliq psixologik muammolari oldini oladi.

«Quvonchni tasavvur qiling» mashqlari. Uning maqsadi rang va hissiyotlarga konsentratsiya yordamida emotsional fonni yaxshilashdir. Ishlash uchun siz oʻtirishingiz, dam olishingiz, koʻzingizni yumishingiz va hayotingizdagi eng quvonchli daqiqalarni tasavvur qilishingiz, barcha hissiyotlarni his qilishingiz kerak. Shundan soʻng siz oʻz his-tuygʻularingizni gullar va shakllar shaklida taqdim etishingiz kerak. Oʻzingizni qiynamang, bu yerda faqat his-tuygʻular va hislar muhimdir. Bunday holatda 10-15 daqiqa qolish kifoya. Shundan soʻng siz koʻrgan tasvirlar qogʻozga oʻtkazilishi mumkin.

Musiqani chizish» mashqlari. Faoliyat boshida (dastlabki 10 daqiqa) koʻzingizni yumib, musiqaga shoʻngʻishingiz kerak. Keyin siz kist olishingiz va boʻyashingiz mumkin. Bu jarayonda qoʻl oʻz-oʻzidan musiqaga ergashishi kerak. Jismoniy mashqni bajarayotganda, siz oʻzingizning his-tuygʻularingizga va koʻzingiz oldida paydo boʻladigan rasmlarga eʼtibor qaratishingiz kerak. Natijada

yorqin ijobiy kayfiyat, kuchning kuchayishi, stressni yengillashtiradi. Ba'zi hollarda bemorlar individual mushaklarning kuchayishi va qisqarishi yo'q'ishini sezadilar.

«Gul» mashqi. Ishga kirishishdan oldin siz ko'zingizni yumishingiz, dam olishingiz va chiroyli gulni tasavvur qilishingiz kerak. U kimga o'xshaydi? Uning nechta barglari bor? Qanday rang va shaklda? Qanday hidlanadi? Uni nima o'rab oladi? Xayoliy rasm chizgandan so'ng, siz ko'zingizni ochib, aqlga kelgan hamma narsani tasvirlashingiz mumkin. Kimdir uchun gul quvonchli bo'ladi, kimdir uchun qayg'uli bo'ladi. Bemorlarga o'zlarining his-tuyg'ulari va hissiyotlari bilan bo'lishishlari maqsadga muvofiqdir.

Ranglar va hissiyotlar

Qora Bu siming rangi, lekin u ham barcha qorong'i tuyg'ulari ifodalaydi: qayg'u, umidsizlik, g'am. Bu hukmronlik va izolyatsiyaning rangi.

Kulrang Bu betaraflik, xiralik, shuningdek, befarqlik, uyqusizlik rangidir. Kulrang oqdan ko'ra neytral, chunki u qorong'i ham, yorug'lik ham emas. Bu qat'iyatsizlikni, yon tanlashdan qo'rqishni anglatadi. Bu ruhiy tushkunlik ramzi bo'lishi mumkin. Boshqa tomondan, kulrang, ayniqsa, yorqin ranglar yonida joylashtirilganda barqarorlik va ratsionallikni ifodalaydi.

Qizil Bu energiya, ehtiros, xirs, shuningdek, istak va muhabbat rangidir. Bu tezlik, kuch, zavq, zo'ravon his-tuyg'ularini ramzi. Qizil — bu sevgi yoki g'azab, shuningdek, jinsiy jalb va xavf ramzi.

Olovrang Bu qizilga nisbatan oqilona, xotirjam. Bu quvonch va optimizmni anglatadi; bu motivatsiya, hamkorlik, ijtimoiy faoliyat, o'zaro munosabatlar va ekstrovert energiya bilan bog'liq, Olovrang ham instinkt va telba harakatlarni ramzi mumkin. Jigarrang Jigarrang, yer kabi barqarorlik, ishonchlilik va konservatizm, shuningdek, axloqsizlik va korrupsiyani anglatadi.

Oq rang Uni standart rang deb hisoblash mumkin. Bu ma'naviy poklik, yorug'lik, mukammallik va aybsizlikni anglatadi. Unga biror narsa qo'yishdan oldin qog'oz oq varaq mukammal, uni o'z chiroyli va to'liq bo'ladi. Shunday qilib, oq rang ishonch va xotirjamdir. Har bir rang o'z xislatlarini yanada tinch, ham behisob qilishi uchun unga oq qo'shib neytrallashtirish mumkin. Oq — ma'rifat va ma'naviy uyg'onish rangi; boshqa barcha ranglar o'rtasidagi muvozanat ramzi. Sariq Bu quvonch, zavq, baxt va umumiy quvnoqlik rangidir.

Sariq ranglarning eng iliq idir va shuning uchun u nekbinlikni anglatadi, bu esa uning yoniga qo'yilgan hamma narsani yoritadi. Boshqa tomondan sariq o'jarlik va qo'rqqoqlik ramzi bolishi mumkin.

Yashil Bu umid, yoshlik va ruhning rangi, shuningdek, muvozanat, xotirjamlik va xavfsizlikdir. Yashil narsalar to'g'ri y o i, totuvlik va tinchlik, tabiiy o'sish rangi hisoblanadi. U umuman hayot ramzidir. Bundan tashqari hasad, adovat kabi salbiy ma'nolarga ega.

Moviy Bu ratsionalizm, donolik, sadoqat va barqarorlikning rangi. U xotirjamlik, iymon va ishonchni anglatadi, Bu konservatizm bilan bog'liq bo'lishi mumkin, vijdonlilik, va mtrovertlik. U sezgini emas, mantiqqa ergashgan holda hissiyotni emas, sababni ifodalaydi. Lekin u qayg'u, «qayg'ulilik», «mushkullik» bilan ham bog'liq.

Binafsharang Bu sehr rangi hisoblanadi. Bu ma'naviyat, tasavvur, shuningdek, g'urur, ijodkorlik, mustaqillik ramzi mumkin.

Pushti Bu axloqsizlik, beparvolik, mehribonlik, g'amxo'rlik, muloyimlik, sevgi va ayollik rangidir Bu nozik, «sokin» his-tuyg'ularni ifodalaydi, shuningdek, haqiqatdan ajralib turadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni san'at bilan tanishtirish usullari va shakllarini qayta ko'rib chiqish va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ushbu ishni tashkil etishning an'anaviy amaliyotini o'zgar-tirish

vaqti keldi. Bolaning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish, badiiy faoliyat orqali o'zini namoyon etishini rag'batlantirish, uni barkamol shaxs sifatida shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim

Kichik guruhlarda ishlash. Tarbiyachilar 5 kishidan iborat bo'lgan kichik guruhlarda quyidagi vazifani birgalikda bajaradilar: berilgan so'zli kartochkalarda berilgan so'zlarga 10 tadan ma'lumot topishadi. Guruhlarga vazifani bajarish uchun vaqt beriladi. Guruh ishini yakunlagach tayyorlagan resursni taqdim etadilar

Nazorat savollari

1. Maktabgacha ta'limda Art terapiyani qoplashning o'ziga xosligini sanang.
2. Qo'g'irchoq terapiyani izo-terapiyadagi ko'rinishiga ta'rif bering.
3. Ranglar anglatadigan ma'nolarni ayting.
4. Izo-terapiya tushunchasini izohlang.
5. Izo-terapiya turlarini yorit.
6. Izo-terapiya qanday hollarda qo'llaniladi?
7. Mandalaterapiya tushunchasiga ta'rif bering.
8. Art terapiya turlari qanday ishlaydi?

3-Mavzu: Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish (80daqqa)

Reja:

1. Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish
2. Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari
3. Maktabgacha ta'limda Eco-art

1.Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni rivojlantirish

“AQLIY HUJUM” METODI.

Metod tinglovchilarni mavzu xususida keng va har tomonlama fikr yuritish, o'z tasavvurlari, g'oyalaridan ijobiy foydalanishga doir ko'nikma, malakalarni hosil qilishga rag'batlantiradi. U yordamida tashkil etilgan mashg'ulotlarda ixtiyoriy muammolar yuzasidan bir necha original (o'ziga xos) yechimlarni topish imkoniyati tugiladi. Metod mavzu doirasida ma'lum qarashlarni aniqlash, ularga muqobil g'oyalarni tanlash uchun sharoit yaratadi.

Art-terapiya orqali ijodkorlik va tasavvurlarni qanday faoliyatlarda rivojlantirishni ochib bering?

Art-terapiya — bu rasm chizish, haykaltaroshlik, ranglar bilan ishlash, kollaj, musiqiy yoki harakat san'ati kabi ijodiy jarayonlar orqali insonning ichki kechinmalarini ifodalash va psixologik holatini yaxshilashga qaratilgan usuldir. Bu jarayon nafaqat emotsional yengillik beradi, balki tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirishda ham katta rol o'ynaydi.

Art-terapiyaning ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirishdagi asosiy foydalari

1. Ichki erkinlikni ochadi

Ijodiy jarayonlarda qat'iy qoidalar bo'lmagani uchun inson o'zini erkin his qiladi. Bu erkinlik yangi g'oyalar paydo bo'lishiga yordam beradi.

2. Tasavvurni faollashtiradi

Ranglarni tanlash, abstrakt shakllar yaratish, timsollar o‘ylab topish — bularning barchasi miya faoliyatini uyg‘otadi va fantaziyani kuchaytiradi.

3. Emosional bloklarni yechadi

Stress, qo‘rquv, charchoq kabi hissiyotlar miyada “to‘siq” yaratadi. Art-terapiya bu to‘siqlarni yumshatib, ijod qilish jarayonini osonlashtiradi.

4. Yangi fikrlash usullarini shakllantiradi

Ranglar, shakllar, materiallar bilan tajriba qilish divergent (turli yo‘nalishda fikrlash) qobiliyatni oshiradi.

5. Muammolarga kreativ yechim topishni o‘rgatadi

Kollaj tuzish, loydan kompozitsiya yaratish jarayonida odam narsalarga boshqacha nigoh bilan qarashni o‘rganadi.

Ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirishda art-terapiyaning ahamiyati

1. Ijodkorlikni rag‘batlantiradi. Art-terapiya insonni cheklovlarisiz fikrlashga undaydi. Ranglar, shakllar, tovushlar bilan tajriba qilish yangi g‘oyalar paydo bo‘lishiga yordam beradi. Bunda natija emas, jarayon muhimligi ijodiy erkinlik yaratadi.

2. Tasavvurni kengaytiradi. San‘at orqali reallikdan tashqariga chiqish, yangi obrazlar yaratish tasavvurni kuchaytiradi. Masalan, bolaga “Sen qaysi rangli shamolni chizarding?” degan savol tasavvurini charxlaydi.

3. Muammolarni kreativ yechishga o‘rgatadi Art-terapiya jarayonida inson yangi kombinatsiyalarni sinab ko‘radi, bu esa amaliy hayotda kreativ fikrlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

4. O‘zini ifoda qilish imkonini beradi. Ko‘pchilik hissiyotlarini og‘zaki aytishda qiynaladi, ammo rasmda yoki musiqa orqali erkin ifoda eta oladi. Bu psixologik to‘siqlarni kamaytiradi va ichki energiyani ijodga yo‘naltiradi.

5. Diqqat va tafakkurni faollashtiradi

Ranglar va shakllar ustida ishlash diqqatni jamlashni talab qiladi. Bu jarayon miyaning ijodiy zonalarini faollashtiradi va kognitiv jarayonlarni rivojlantiradi.

Art-terapiyani qo'llashning amaliy usullari

- Rasm chizish: mavzuli, erkin yoki musiqaga mos rasm yaratish
- Rangli qum bilan ishlash
- “Hikoya davom ettir” o'yinlari
- Loyiha – haykaltaroshlik mashg'ulotlari
- Mandala bo'yash
- Dramatik improvizatsiya
- Qog'oz kollajlar yasash

Art-terapiyaning maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kutilgan natijalari

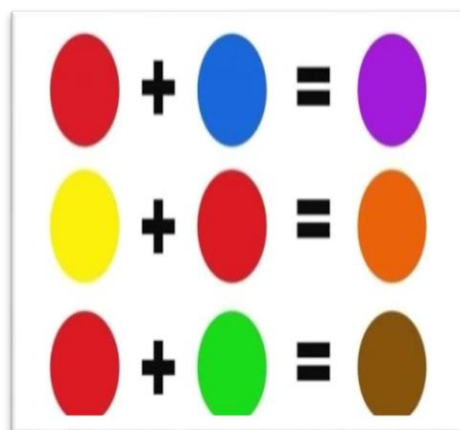
- His-tuyg'ularni boshqarish ko'nikmasi yaxshilanadi.
- Agressiya kamayadi, tinchlik holati oshadi.
- Nutq va tasavvur rivojlanadi.
- Ijtimoiy moslashuv osonlashadi.
- O'ziga bo'lgan ishonch kuchayadi.

Art-terapiya bolalarning ijodiy va psixologik rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan samarali pedagogik metodlardan biridir. U nafaqat emotsional yengillik yaratadi, balki bola tasavvurining boyishiga, kreativ fikrlashining shakllanishiga, o'zini ifodalash qobiliyatining rivojlanishiga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muntazam art-terapiya mashg'ulotlari bolalarda originallik, fantaziya va tasviriy faoliyatga qiziqishni sezilarli darajada oshiradi. Shu bois art-terapiyani maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim tizimiga tatbiq etish ijodkor va erkin fikrlaydigan shaxsni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

2. Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari

Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlarini yolg'iz yoki guruhda umumiy bajarish mumkin. Har bir mashq hissiyotlarni bo'shatish, tasavvurni kengaytirish va ichki resurslarni faollashtirishga yordam beradi.

1. "Sehrli ranglar yog'ini" (Ranglarni aralashtirish o'yini)

Maqsad: ranglarni tanish, tasavvurni kuchaytirish.

Qanday bajariladi:

- 2–3 xil rangdagi guash yoki temper bo'yoq qo'yiladi.
- Bola 2 rangni aralashtirib, qanday yangi rang chiqqanini o'rganadi.
- "Agar sariq bilan ko'kni qo'shsak, nima bo'ladi?" kabi savollar ijodkorlikni oshiradi.

2. "Barmoqlar bilan sehrli izlar"

Maqsad: hissiyotlarni erkin ifodalash, mayda motorikani rivojlantirish.

Qanday bajariladi:

- Bolaga bo‘yoq solingan likopcha va qog‘oz beriladi.
- Bola barmoqlarini bo‘yoqqa bosib, izlar qo‘yadi.
- Shundan shakl yoki hayvonchalarni “topishadi”.
- Bu mashq juda qiziqarli va oson ijodiy harakatlarni rag‘batlantiradi.

3. “Kollaj – Mening kichik dunyom”

Maqsad: tasavvur va mustaqillikni rivojlantirish.

Qanday bajariladi:

- Rangli qog‘ozlar, eski jurnallar, yelim va qaychi beriladi (kattalar kuzatuvda).
- Bola o‘zining uyida, bog‘chasida yoki orzu qilgan joyidagi narsalarni yig‘ib kollaj yaratadi.
- Har bir detal bo‘yicha suhbat qiling — bu nutqni ham rivojlantiradi.

4. “Kayfiyat bulutlari”

Maqsad: bolaga his-tuyg‘ularni tanib olishni o‘rgatish.

Qanday bajariladi:

- Qog‘ozga katta bulut shakli chiziladi.
- Bola kayfiyati qandayligini tanlab, bulutga shu rangni qo‘llaydi.
- Masalan: quvonch — sariq, hayajon — ko‘k, taskin — yashil.
- Bu mashq hissiy savodxonlikni oshiradi.

5. “Sehrli suzuvchi shakllar” (Suv asosida rasm)

Maqsad: rang, harakat va shaklni birlashtirib ijod qilish.

Qanday bajariladi:

- Suvga biroz yog‘li bo‘yoq tomiziladi va tayoqcha bilan aralashtiriladi.
- Qog‘oz suvga sekin botiriladi — marbling effekti chiqadi.
- Bola hosil bo‘lgan shakllardan o‘z obrazlarini “topadi”.

6. “Musiqa bo‘yab beradi”

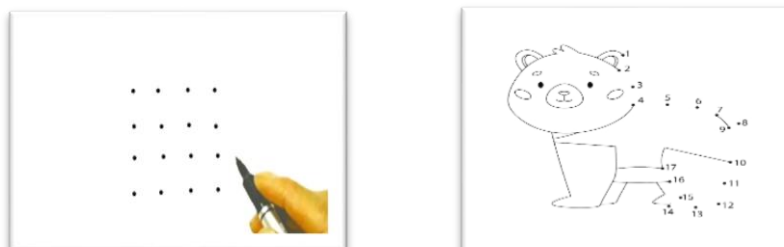

Maqsad: ritm va harakat orqali ijodkorlikni ochish.

Qanday bajariladi:

- Yengil, sekin musiqa qo'yiladi va bola yumshoq chiziqlar chizadi.
- Tezroq musiqa qo'yganda chaqqon, egri-bugri chiziqlar chizadi.
- Bu mashq motorikani va ritmik sezgini kuchaytiradi.

7. "Nuqtadan rasm"

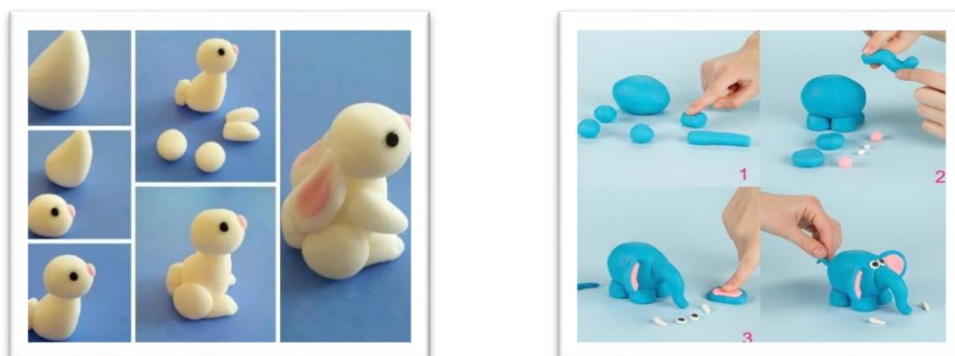

Maqsad: fantaziyani rivojlantirish.

Qanday bajariladi:

- Qog'ozga tasodifiy nuqtalar qo'yiladi.
- Bola nuqtalarni chiziqlar bilan bog'lab, paydo bo'lgan shaklni rasmga aylantiradi.
- Bu mashq qiziqarli va tafakkurni rivojlantiradi.

9 "Plastilin terapiyasi – Sehrli hayvonchalar"

Maqsad: qo'l mushaklarini, tasavvur va sabrni rivojlantirish.

Qanday bajariladi:

- Plastilindan kichik hayvonlar, mevalar yoki fantastik qahramonlar yasash.

- Tayyor figuralarga ism berish — bu bolada hikoya yaratish qobiliyatini kuchaytiradi.

10. “Tabiat bilan rasm” (barg, tosh, gul)

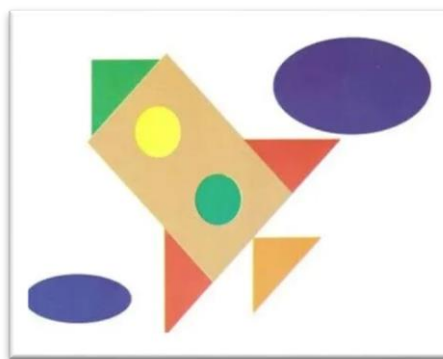

Maqsad: tabiatni his qilish, teksturalarni o‘rganish.

Qanday bajariladi:

- Barglar, kichik toshlar, gullar yig‘iladi.
- Bola bargni bo‘yab qog‘ozga bosib iz qoldiradi.
- Turli teksturalar orqali rasm yaratadi.

11. “Shaklli havo balloni”

Maqsad: shakllarni tanish va ijodiy tafakkurni kuchaytirish.

Qanday bajariladi:

- Doira, uchburchak, kvadrat shakllari beriladi.
- Bola ularni birlashtirib yangi obrazlar yaratadi: uy, odam, raketa, baliq va h.k

3. Maktabgacha ta’limda Eco-artning maqsadi va turlari

Eco-art — bu ekologik materiallar, qayta ishlangan buyumlar va tabiatdan olingan resurslar yordamida san'at asarlari yaratish jarayonidir. Maktabgacha ta'limda eco-art bolalarga nafaqat ijod qilish imkonini beradi, balki ularda tabiatni asrash, ekologik madaniyat, kuzatuvchanlik va mustaqil fikrlash kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi.

Eco-artning maqsadi:

- * Bolalarda tabiatga mehr va ehtiyotkor munosabatni rivojlantirish;
- * Qayta ishlash madaniyatini erta yoshdan shakllantirish;
- * Ekologik materiallar bilan ishlash orqali ijodkorlikni kengaytirish;
- * Tabiiy jarayonlarni his qilish, sezgilarni rivojlantirish;
- * Atrof-muhitni anglash va baholash ko'nikmalarini mustahkamlash.

Maktabgacha ta'limda Eco-artning ahamiyati:

1. Ekologik ongini erta yoshdan rivojlantiradi. Bolalar tabiiy materiallar (barg, novda, tosh, urug', qum) bilan ishlash orqali tabiatning ahamiyatini chuqurroq his qiladi. Bu ularda ekologik mas'uliyatning shakllanishiga yordam beradi.
2. Tasavvur va kreativ fikrlashni boyitadi. Oddiy buyumlarni (quruq barglar, shoxchalar, karton, plastik qopqoq) san'at asariga aylantirish bolalarning ijodiy muammo yechish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Bola har bir narsada yangi imkoniyatni ko'ra boshlaydi.
3. Sensor rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Turi, fakturasi, hid va shakli har xil bo'lgan tabiat materiallari qo'l motorikasini, sezgi organlarini faol rivojlantiradi.
4. Atrof-muhit bilan bevosita muloqot. Bolalar o'yin maydonida, bog'da yoki sayr vaqtida material yig'ish orqali tabiatni kuzatishga odatlanadi. Bu esa ekologik kuzatuvchanlikni oshiradi.

5. Jamoaviy ishlash ko'nikmasi. Eco-art mashg'ulotlari ko'pincha guruh bo'lib bajariladi. Natijada bolalarda muloqot, kelishuv va birgalikda ishlash qobiliyatlari rivojlanadi.

Maktabgacha ta'limda Eco-art turlari

1. Tabiat materiallaridan kollajlar

Barglar, gulli novdalar, urug'lar, donalar yordamida rasm yaratish.

2. Qayta ishlangan materiallardan hunarmandchilik

Plastik qopqoqlar, qog'oz qoldiqlari, karton, mato bo'laklaridan o'yinchoqlar yoki badiiy shakllar yasash.

3. Toshlar bilan rasm chizish

Toshlarni bo'yash yoki ularni mozaika tarzida joylashtirish.

4. Tirik tabiat bilan qisqa muddatli san'at (land-art)

Qumda naqshlar solish, barglar bilan kompozitsiya yaratish.

5. Eko-maskalar yoki tabiiy dekorlar

Quruq barg, po'stloq va shoxchalardan niqob yoki bezak elementlari tayyorlash.

Eco-art mashg'ulotlarining pedagogik yondashuvi:

- * Pedagog erkin ijod qilishga sharoit yaratishi kerak, natija baholanmaydi.
- * Bolalar materiallarni o'zlari tanlashi — mustaqillikni rivojlantiradi.

* Mashg'ulot jarayonida ekologik mavzular (tabiatni asrash, ortiqcha chiqindilarni kamaytirish) tushuntiriladi.

Ilk yoshdagi bolalar ta'limi dunyosida materiallar ko'pincha vosita sifatida qaratiladi. Ammo ko'proq refleksiv va bolalarga yo'naltirilgan yondashuvda ular bundan ancha ko'p. Biz tanlagan materiallar ularni qanday taqdim etishimiz va ularda qanday hikoyalar borligi bizning bolaga ta'limga dunyoga bo'lgan qarashimiz haqida ko'p narsalarni aytib beradi. Qayta ishlangan, qayta ishlatilgan va tabiiy materiallarning pedagogik, axloqiy va estetik imkoniyatlarini o'rganishga taklif qiladi. Ushbu materiallar tanqislik yoki improvizatsiyani anglatmaydi. Aksincha ular o'rganishga chuqurroq yondashuvni o'zida mujassamlashtiradi. Ijodkorlikni o'rgatishdan ko'ra munosabatni va birxillikdan ko'ra go'zallikni qadrlaydigan yondashuv hisoblanadi. Ta'lim tarbiyaviy faoliyat kuchli amaliy faoliyat bilan boshlanadi. Faoliyatda mayda tabiiy narsalar, karton, naychalar, tugmalar, yog'och bo'laklari, gazlama qoldiqlari, ko'zachalar, idishlar, metall, prujinalar, munchoqlar. Aniq ko'rsatma yo'q erkin faoliyat uchun sharoit yaratib berish talab etiladi. Tarbiyalanuvchilar berilgan vaqt davomida tinch holatda ijod qilishadi. Asta sekin minora va ijod namunasi tayyor bo'ladi. So'ng savol qo'yiladi: "Bu materiallardan nima ixtiro qildingiz?" Guruh o'z kechinmalarini tasvirlashni boshlashadi. Tarbiyachi pedagog plastik yig'ma o'yinchoqlarni tarbiyalanuvchilarga ko'rsatib bundan nima qilishimiz mumkin? deb. Bu metodika bizga begona emas Reggio Emilia tajribasidan maktabgacha ta'lim tashkilotida unumli foydalanamiz alohida yondashuv sifatida. tabiiy materiallar, qayta ishlangan buyumlarning pedagogik kuchini butun dunyo biladi, O'rta Osiyoning ko'p joylarida bo'lgani kabi bolalar toshlar, dengiz chig'anoqlari, loy va tayoqchalar, tashlab yuborilgan tunika idishlar, mato bo'laklari bilan o'ynab katta bo'lishgan. Ijodiy qayta foydalanishning madaniy xotirasi boy va MTTga qaytarishga

tayyor. Pedagoglar bunday materiallarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga joriy etishning pedagogik sabablarini bayon etadi:

Kognitiv boylik: Qayta ishlangan va tabiiy materiallar o'zgaruvchan xususiyatlarga ega tekstura, og'irlik, tovush, mo'rtlik —bular tadqiqot va divergent fikrlashni rag'batlantiradi.

Hikoya quvvati: Bu materiallar doimiy ma'nolarga ega emas. Po'kak g'ildirak,tamg'a,qo'ziqorin yoki shlyapa bo'lishi mumkin.Bu ramziy o'yin va hikoyachilikka turtki beradi.

Barqarorlik: Chiqindilar bilan ishlash yoshlikdan resurslarga hurmatni o'rgatadi va ekologik mas'uliyatni rag'batlantiradi.

Inklyuzivlik: Ushbu materiallar hamyonbop va arzon bo'lib, resurslari cheklangan tashkilotlar o'rtasidagi tenglik tafovutlarini bartaraf etishga yordam beradi. Eko-art maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning ekologik ongini shakllantirish, ijodkorlikni rivojlantirish va tabiatga mehr uyg'otishning samarali usulidir. Bu faoliyat bolani tabiat bilan uyg'unlikda tarbiyalashga yordam beradi, uning tasavvuri, kuzatuvchanligi, sezgirligi va estetik didini rivojlantiradi. Eko-art oddiy, arzon, qiziqarli va tarbiyaviy jihatdan juda foydali bo'lgani uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida muntazam qo'llanilishi lozim.

Mavsumiy eko-art — bu yilning har bir fasliga xos tabiiy materiallardan foydalanib bolalar bilan ijodiy san'at asarlari yaratish jarayonidir. Har bir fasl o'zining ranglari, tovlanishi, o'ziga xos tabiiy boyliklari bilan bolalar uchun ijodiy imkoniyatlar yaratadi. Maktabgacha ta'limda mavsumiy eko-art loyihalari orqali bolalarda ekologik madaniyat, tabiatni kuzatish, ijodkorlik, tasavvur, mayda motorika va guruhda ishlash ko'nikmalari samarali rivojlanadi.

Yil fasllariga mos eko-asarlar:

* Kuzgi barglar kollaji,

* Qishki tabiiy dekorlar,

* Bahorgi gulli kompozitsiyalar,

* Yozgi tosh va qum mozaikalari.

Mavsumiy eko-art loyihalari

1. Kuzgi eko-art loyihalari (*“Kuz ne’matlari”*)

Materiallar: turli rangdagi quruq barglar, novdalar, kashtan, shoxchalar, mevalar po‘stlog‘i, urug‘lar, makkajo‘xori donlari.

Loyihalar:

* “Bargdan hayvonlar” – turli shakl va rangdagi barglardan qushlar, baliq, hayvonlar yaratish.

* “Kuz kollaji” – barg, urug‘ va shoxchalardan mavzuli kompozitsiya.

* “Tabiat mozaikasi” – barglar va urug‘lar kombinatsiyasidan naqsh yaratish.

* “Kuz daraxti” – karton daraxtga barglarni yopishtirib, faslga mos dekor yaratish.

Rivojlantiradi: tasavvur, rang sezgirligini, sensor idrokni, ekologik kuzatuvchanlikni oshiradi.

2. Qishki eko-art loyihalari (*“Qor sehlari”*)

Materiallar: paxta, shisha bo‘laklari, karton, shoxchalar, archa shamshodlari, qayta ishlangan materiallar (plastik qopqoq va idishlar).

Loyihalar:

* “Qor odamchalar” – paxta, tugma, kartonlar yordamida kichik qor odamlar.

* “Archa bezaklari” – shoxchalar, iplar, quritilgan mevalar bilan eko-o‘yinchoqlar.

* “Qor manzarasi” – paxta, karton va tabiat materiallaridan kompozitsiya.

* “Tabiiy archa” – kichik shoxchalar yig‘ib, yopishtirib archa shakli yasash.

Rivojlantiradi: estetik did, mavzuni talqin qilish, sovuq faslning ekologik qabul qilish, qo‘l motorikasi.

3. Bahorgi eko-art loyihalari (“Bahor uyg‘onishi”)

Materiallar: yangi gullar, yashil barglar, po‘stloq, urug‘lar, tabiiy bo‘yoqlar (oshxona bo‘yoqlari), tuproq, mayda toshlar.

Loyihalar:

- * “Gul mandalalari” – turli gul barglari bilan rangli mandala yaratish.
- * “Ko‘chat ekish loyihasi” – qayta ishlangan qadoqlarga urug‘ ekib, o‘shini kuzatish.
- * “Bahor bog‘i” – toshlar, gullar va po‘stloqdan mini-bog‘ yaratish.
- * “Gul kollaji” – presslangan gul va barglardan rasm yaratish.

Rivojlantiradi: tabiat jarayonlarini kuzatish, o‘sh bosqichlarini tushunish, tabiatga g‘amxo‘rlik.

4. Yozgi eko-art loyihalari (“Yoz ranglari”)

Materiallar: dengiz yoki daryo toshlari, qum, qobiqlar, qurigan o‘tlar, yorqin gullar, dastlabki mevalar po‘stlog‘i.

Loyihalar:

- * “Tosh bo‘yash” – rangli bo‘yoqlar bilan toshga rasm chizish.
- * “Qum rasmlari” – qumni shakllarga solib tasvir yaratish yoki rangli qum mozaikalari.
- * “Tosh mozaika” – toshchalar bilan naqshlar yasash.
- * “Yoz kollaji” – o‘tlar, gullar, po‘stloqlar yordamida mavzu asosida kollaj.

Rivojlantiradi: rang uyg‘unligi, tasavvur, tabiiy material bilan ishlash, idrok.

Mavsumiy eko-artning pedagogik afzalliklari:

- * Tabiatni barcha fasllarda kuzatishga o‘rgatadi.

- * Bolada ekologik mas'uliyat va tabiatga mehr shakllanadi.
- * Ijodkorlik va tasavvur yuqori darajada rivojlanadi.
- * Material tejamkorligi va qayta ishlash madaniyati shakllanadi.
- * Sensor rivojlanishni faollashtiradi.
- * Tarbiyachi uchun ham mavzulashtirilgan yil davomida ishlash imkonini beradi

Mavsumiy eko-art loyihalari maktabgacha ta'limda tabiat bilan uyg'un ta'lim berishning eng samarali usullaridan biridir. Bolalar har bir faslning o'ziga xosligini san'at orqali his qiladi, tabiat materiallari bilan ishlash orqali ekologik ong, tasavvur va kreativ fikrlash rivojlanadi. Ushbu loyihalar ko'p xarajat talab qilmaydi, ammo pedagogik jihatdan juda boy va samaralidir.

Kichik guruhlarda ishlash. Tarbiyachilar 5 kishidan iborat bo'lgan kichik guruhlarda quyidagi vazifani birgalikda bajaradilar: Mavsumiy **eco art loyihalari** mavzusiga ijodiy ish bajarishadi. Guruhlarga vazifani bajarish uchun vaqt beriladi. Guruh ishini yakunlagach tayyorlagan resursni taqdim etadilar

Nazorat savollari

1. Art-terapiyaning ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirishdagi asosiy foydalari?
2. Tarbiyalanuvchilarni o'zini ifoda qilish imkoni qanday tashkil etiladi?
3. Art-terapiyani qo'llashning amaliy usullari sanab bering?
4. Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari necha nafar ishtirokchilar qatnashadi?
5. Ijodkorlikni rivojlantiruvchi art-terapiya mashqlari misol keltiring?
6. Eco-art nimani tushunasiz?
7. Eco-artning maqsadi nimalardan iborat?
8. Maktabgacha ta'lim tashkilotida qanday eko-art loyihalarini tashkil qilsa bo'ladi?

IV. O‘Z-O‘ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLAR

1.	Art-terapiya ikki sohaning tutashgan joyida shakllangan?	pedagogika va san’at	psixologiya va san’at	psixoterapiya va rasm	ta’lim va siyosat	1
2.	3-4 yoshli bolalar uchun ertaklar ko‘pincha eng samarali hisoblanadi?	Hayvonlar qahramonlari bilan	Qo‘g‘irchoq teatrlari uchun to‘plamlar	Qahramonlar mavjud bo‘lmagan hayvonlar bilan	Sehrli qahramonlar bilan	1
3.	“Art-terapiya” atamasi kim tomonidan yuritilgan?	A. Xill	L. S. Vygotskiy	A. I. Kopytin	K. G. Yung	1
4.	Qaysi rang ustunligi bo‘lgan muhitda mushaklarning kuchlanishi , nafas olish ritmi tezlashadi va bosim ko‘tariladi?	qizil	sariq	moviy	pushti	
5.	Rangli qum bilan rasm chizishni, oynada va qog‘ozda barmoqlarni, plastilinni chizishni o‘z ichiga olgan Art-terapiya turi qanday nomlanadi?	Izoterapiya	Qum terapiyasi	Rang terapiyasi	Ertak terapiyasi	1
6.	Qaysi kamalak rang kontrastlarini, issiq va sovuq ranglarni muvozanatlashtiradigan rang, unda qarama-qarshiliklarning birligi va kurashi mavjud?	yashil	moviy	qizil	sariq	1
7.	So‘zning tor ma’nosida Art terapiya bu...?	rasm terapiyasi	musiqiy terapiya	qum terapiyasi	fototerapiya	1
8.	Shaxsni birlashtirish,	ertak	musiqa	xalq	aromaterapiy	1

	ijodkorlikni rivojlantirish, ongini kengaytirish, tashqi dunyo bilan o'zaro munosabatlarni yaxshilash uchun ertak shaklidan foydalanadigan usul-...?	terapiyasi	terapiyasi	terapiyasi	a	
9.	“Art terapiya” atamasi birinchi marta ishlatilgan?	1938 yil	1878 yil	1990 yil	1988 yil	1
10.	Tadqiqotchilarning ma'lumotlaridan birinchi bo'lib “Art-terapiya” atamasidan foydalanishni boshladi?	A. Xill	E. Kramer	K. Yung	M. Naumbur	1
11.	Qadimgi xitoylar orasida “pentatonik” so'zi nimani anglatadi?	musiq	imo- ishoralar	kitob	rasm	1
12.	Biblioterapiya usul sifatida birinchi marta qo'llanilgan:	Angliya	Amerika	Fransiya	Rossiya	1
13.	Besh yoshdan olti yoshgacha badiiy usullarni qo'llash:	samarasiz	samarali	yaxshi	tizimli	1
14.	Art-terapiyadagi qaysi faoliyatni eng “kinestetik” deb atash mumkin?	loydan modellashtirish	akvarel bilan bo'yash	spektaklni sahnalashtirish	musiq yaratish	1
15.	Art-terapiyada guruh ishining qaysi qoidasi eng muhimi?	Maxfiylik qoidasi	Pedagogga hurmat bilan munosabatda bo'lish	Faoliyat qoidasi	“STOP” qoidasi	1

V. ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI:

- 1.O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. PQ-4312-sonli qaror. 2019 yil 8 may.
- 2.O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Qonuni 2019 yil 16 dekabr, O'RQ-595-son.
- 3.O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi– T.:2022
4. Grosheva I.V., Djanpeisova G.E., Mikailova U.T., Ismailova M.A., Kenjabaeva D.A., Gulyamova N.B., Miftaeva N.A "O'yin orqali ta'lim berish" Uslubiy qo'llanmasi, T — 2020
5. Shin A.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Grosheva I.V., Nazarova V.A., Mikaylova U.T., Abdunazarova N. F., Zakirov A. A., Isxakova M. R., Umirzakova N. R. "Oila va mahalla bilan hamkorlik" Uslubiy qo'llanmasi, T — 2020
- 6.F.R.Qodirova, M.Fayzullaeva Maktabga tayyorlov guruhida nutqni rivojlantirish ta'limiy faoliyatini tashkil etish. – T.:2021y.
7. Ustaxonada amaliy mashg'ulot. M.Sh.NURMATOVA Sh.T.XASANOVA D.E.AZIMOVA T.: 2020
- 8.Devis, Y. (2015). "Iskusstvo i obrazovanie: Tvorcheskoe mishlenie v shkole". Moskva: Prosveshenie.
9. Goldberg, M., i Smit, Sh. (2018). "Art-terapiya v obrazovanii: Prakticheskoe rukovodstvo". Tashkent: Izdatelstvo "Uzbekistan".
10. Shatrova, L. (2020). "Art-pedagogika i razvitie detey: Uchebnoe posobie". Tashkent: Uzbekistanskaya gosudarstvennaya pedagogicheskaya akademiya.
11. Shavkatovna, M. D. (2024). ART PEDAGOGIKASI MAKTABGACHA TAYYORLOV GURUHI BOLALARINING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(2), 124-127.
12. Mirzaeva Dilfuza Shavkatovna. (2024). DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN IN VISUAL ACTIVITIES. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 27, 46–52. Retrieved from <http://www.ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/1081>.
13. Mahmudovna N. M. et al. FUNDAMENTALS OF USING STEAM TECHNOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN //International Journal of Early Childhood. – 2022. – T. 14. – №. 03. – S. 2022.
14. Mirzayeva, Shavkatovna Dilfuza. "Innovative approaches to Teaching and Upbringing in Pre-School Institutions." Middle European Scientific Bulletin 10.1 (2021)

15. Ye.A. Medvedevoy «Artpedagogika i artterapiya» v spetsialnom i inkluzivnom obrazovanii. Uchebnik 2018 g.

16. I.Y. Levchenko «Artpedagogika i artterapiya v spetsialnom obrazovanii» Artpedagogika i artterapiya v spetsialnom obrazovanii: Uchebnik dlya yuzov / Ye.A. Medvedeva, I.Y. Levchenko, L.N. Komissarova, T.A. Dobrovolskaya. – M.: Akademiya, 2001. – S. 248.

17. Mirzaeva, Dilfuza Shavkatovna, and Zilola Ismoilovna Kurbanova. «Art-pedagogicheskie tekhnologii korratsii straxov u detey doshkolnogo vozrasta». Scientific progress 2.7 (2021): 1206–1212.

18. Hakimova N. (2021). Obuchenie doshkolnikov na osnove innovatsionnix pedagogicheskix tekhnologiy. sentr nauchnix publikatsiy (buxdu.uz), 22(22).

19. Gulnoz Kasimovna Xasanova, Dilfuza Shavkatovna Mirzaeva. Podvijnaya tvorcheskaya igra kak odin iz metodov art-pedagogiki // Scientific progress. 2021. №7.

20. Nigmatova M.M., Shm.D. Art pedagogy in modern education // Problemi nauki. – 2021. – S. 54.

21. Nigmatova Mavdjuda Maxmudovna, Mirzaeva Dilfuza Shavkatovna Razvitie tvorchestva detey doshkolnogo vozrasta s pomoshyu art pedagogiki // Vestnik nauki i obrazovaniY. 2021. – №14-3 (117).

22. Nigmatova, Mavjuda Maxmudovna, Mirzaeva, Dilfuza Shavkatovna Art-terapiya, kak sredstvo adaptatsii detey rannego vozrasta k doo // Orienss. 2022. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/art-terapiya-kak-sredstvo-adaptatsii-detey-rannego-vozrasta-k-doo> (data obrasheniya: 16.02.22).

23. Nigmatova M.M. Puti formirovaniya kompetentnoy lichnosti // BBK 71.0 I74 Redaktsionnaya kollegiya Otvetstvenniy redaktor. – 2019. – S. 191.

24. Nigmatova Mavdjuda Maxmudovna, Mirzaeva Dilfuza Shavkatovna Razvitie tvorchestva detey doshkolnogo vozrasta s pomoshyu art pedagogiki // Vestnik nauki i obrazovaniY. 2021. №14-3(117). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-tvorchestva-detey-doshkolnogo-vozrasta-s-pomoschu-art-pedagogiki> (data obrasheniya: 16.02.2022).

25. Gulnoz Kasimovna Xasanova, Dilfuza Shavkatovna Mirzaeva podvijnaya Tvorcheskaya igra kak odin iz metodov art-pedagogiki // Scientific

progress. 2021. №7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/podvizhnaya-tvorcheskaya-igra-kak-odin-iz-metodov-art-pedagogiki> (data obrasheniya: 16.02.2022).

VI. MODUL YUZASIDAN LOYIHA ISHI MAVZULARI:

1. Ertakterapiya ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasi tayyorlash
2. Qum-terapiya ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash
3. Ertakterapiya chizma jadval o'yinlarini tayyorlash
4. Tashlandiq materiallardan EKO-art namunalarini tayyorlash
5. Sa'nat rivojlanish markazida Art-texnologiyani qo'llash faoliyat ishlanmasini tayyorlash
6. Audio ertaklar boshqotirmasini tayyorlash
7. Audio ertaklar rivojlantiruvchi o'yinlar tayyorlash
8. Musiqqa terapiyasi ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash
9. O'yin terapiyasi ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash
10. Art texnologiyadan foydalanib rivojlantiruvchi o'yinlar tayyorlash
11. Fototerapiya namunalarini tayyorlash (yanvar oy mavzusi bo'yicha)
12. Qishki eko-art loyihalari ("Qor sehlari") tayyorlash
13. Bahorgi eko-art loyihalari ("Bahor uyg'onishi")tayyorlash
14. Yozgi eko-art loyihalari ("Yoz ranglari")tayyorlash
15. Kuzgi eko-art loyihalari ("Kuz ne'matlari")tayyorlash
16. Tabiat materiallaridan kollajlar tayyorlash
17. Mayda motorikani rivojlantiruvchi o'yinlar tayyorlash
18. Tirik tabiat bilan qisqa muddatli san'at (land-art) ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash
19. "Plastilin terapiyasi – Sehrli hayvonchalar" ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash
20. "Nuqtadan rasm" ta'lim tarbiya faoliyat ishlanmasini tayyorlash

MODUL YUZASIDAN MIKRO-DARS MAVZULARI:

1. Arttexnologiya turlarini maktabgacha ta'lim tashkilotida qo'llash
2. Ertak terapiya orqali ijodiy rivojlantirish
3. Mavsumiy eco art loyixalari
4. Tirik tabiat bilan qisqa muddatli san'at (land-art)
5. Ta'lim tarbiya jarayonida o'yin terapiyasini qo'llash

VII. TARQATMA MATERIALLAR

VIII. ATAMALAR IZOHLI LUG'ATI

Art terapiya — muayyan san'at shakliga mansub janr bo'yicha ham, psixokorrektiv terapevtik qo'llanilish yo'nalishi va texnologiyasi bo'yicha ham aniqlanadigan farq va xususiyatlarga ega bo'lgan psixokorrektiv metodlar majmuidir.

Atributsiya — badiiy asarning asarning asilligi, yaratilgan joyi, vaqtini aniqlash. Atributsiya muzey ishining eng muhim sohalaridan biridir.

Biblioterapiya — kitob bilan davolashni anglatadi. Psixolog va psixoterapevtlar mijozga terapevtik maqsadlarda o'qish uchun maxsus tanlangan adabiyotlarni taklif qilishadi.

Drama-terapiya — teatr va sahna asari, spektakl sahnalashtirish jarayonida psixologik muammo bilan ishlash metodi.

Ertakterapiya — bu shaxsga (odatda bolaga) zarur axloqiy me'yorlar va qoidalami yetkazishning bir usuli.

Fototerapiya — san'at bilan davolash usullaridan biri hisoblanadi. Bu atama fotografiyaning terapevtik va korreksion ishlatilishi, psixologik muammolarni hal qilish uchun ishlatilishi, shuningdek, shaxsni rivojlantirish va uyg'unlashtirish bilan bog'liq psixotexnika majmuini anglatadi.

Izo-terapiya — tasviriy faoliyat orqali davolash ta'siri, tuzatish — art terapiyaning eng keng tarqalgan turlaridan biri izo-terapiya (chizish, modellashtirish) hisoblanadi.

Kinezeterapiya — psixo-emotsional holatlar va boshqa kasalliklarni tuzatishda raqs terapiyasi, motorli ritmik mashqlardan foydalanish.

Musiqqa terapiya — musiqa terapevtik yoki tuzatuvchi maqsadlar uchun ishlatiladigan san'at terapiyasining bir turi.

Neyrografika — ong osti bilan ishlashning vizual usuli va hayotni yaxshiroq o'zgartirishning samarali metodidir.

Obrazoterapiya — obrazlar vositasida psixologik muammolar bilan ishlash metodi.

Qo'g'irchoq terapiya — qo'g'irchoq terapiyasi bolalar bilan ishlashda qo'llaniladi va sevimli qahramon (ertaklar, multfilmlar, o faoliyatida) tasviri bilan

identifikatsiya qilishga asoslanadi. Bu usul turli xulq-atvor buzilishlari, qo‘rquvlar, kommunikativ sohani rivojlantirishdagi qiyinchiliklar va boshqalar uchun qo‘laniladi

San’atshunoslik integratsiyasi — bir-biriga munosib tarzda rivojlangan tarmoqlar.